

ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Πειραιεύς 14 Μαρτίου

Ἡ ἰδέα ὅπως ἡ 25ῃ Μαρτίου πανηγυρισθῆ συρομένη πίσω ἀπὸ τὸ ἄρμα τοῦ Καρναβάλου ὡσάν συνέχεια ἀποκορῆς μένει καὶ αὐτὴ ἕνας χαρακτηρισμοῦς περιέργων κοινωνικῶν σκέψεων. Ἐπρεπεῖν ἴσως καὶ αὐτὸ νὰ τὸ ἰδῶμεν, τὴν ὠραιότεραν ἐποποιίαν μὲ τὴν ὁποίαν ὁ χρόνος ἐφώτισε τὰ προπύλαια τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ

« Ἐπιστολὴ ἑλληνίδων τινῶν
τοῦ Ἀγῶνος
πρὸς τὰς φιλελληνίδας »

παρερχομένην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν συγχρόνων εἰς ἀξιοθρήνητον θέαμα παρωδίας μὲ τὰς ἱερὰς μορφὰς τῶν ἐπιζώντων παλαιμάχων ἀποθεουμένας ἐλέω Καρναβάλου μέσα εἰς τὰ ξεθεωτικὰ σύγνεφα τῆς ἀθηναϊκῆς σκόνης.

Εὐτυχῶς ὁ πολὺς κόσμος ὑπῆρξεν εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ καλὸς τιμητὴς καὶ ἡ κατακραυγὴ του ἐματαίωσε τὴν ἀπόπειραν. Καὶ ὁ πολὺς αὐτὸς κόσμος θὰ ἐορτάσῃ τὴν μεγάλην του ἐορτὴν μᾶλλον εἰς τὴν σιωπὴν τῆς βαθείας σκέψεως καὶ εἰς τὴν γαλήνην τῶν ὄνειροπολήσεων. Εἰς αὐτὴν τὴν ὠραίαν κίνησιν τῶν ἀναμνήσεων, νομιζομεν, ὅτι προσφέρομεν ἕνα μουσικώτατον τόνον ὡσάν προτεγγίζοντα τὴν μεγάλην ποιήσιν τοῦ Σολωμοῦ, δημοσιεύοντες τὸ πρὸς τὸν ἀνδριάντα τοῦ Βύρωνος ποίημα τοῦ κ. Ι. Βλαχογιάννη, καὶ ὅτι παρέχομεν ἀκίμητα νέον σύμβολον ἀναφέροντες γεγονός, τὸ ὁποῖον πολὺ ὀλίγοι ἴσως γνωρίζουν, ὅτι κοντὰ εἰς τὴς Σουλιώτισσες καὶ τὴ Μπουμπουλίνα, τὴς γυναῖκες ποῦ ἐπολεμοῦσαν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συζύγων των καὶ τῶν ἀδελφῶν των, ὑπῆρχαν καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἠγωνίζοντο διὰ τοῦ λόγου ἐπικαλούμεναι τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τὰς γυναῖκας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὅσαι ἠγάπων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ὁποίας ἀπεκάλουν φιλελληνίδας. Ἐγγραφον τιτλοφορούμενον: « Ἐπιστολὴ ἑλληνίδων τινῶν πρὸς τὰς φιλελληνίδας » καὶ γραμμένο μὲ τὸ αἷμα τῆς πληγωμένης των καρδιᾶς καὶ ραντισμένο μὲ τὰ δάκρυά των ἀπῆθυσαν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ ἀδελφαὶ τῶν ἀγωνιστῶν τῶν τριῶν νήσων πρὸς τὰς γυναῖκας τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ συνταχθεῖσα «πρὸς τινος τῶν σπουδαιότερων ἑλληνίδων» ὡς ἀναγράφεται ὑπὸ τὸν τίτλον, εἶνε ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ βιβλία τὰ τυπωθέντα ἐν Ὑδρᾷ καὶ φέρει χρονολογίαν τοῦ ἔτους 1825.

Καὶ αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ὀνομάζονται : Α. Ν. ἡ συντάκτις ἀπὸ Αι-

γαίου Πελάγους: Ἑλένη Ἀθνασίου, Θεοδώρα Ἀθνασίου, Ἑλένη Παναγιώτου, Μαριγώ Δημητρίου, Ἑλένη Γεωργίου, Κωνσταντία Γεωργίου, Ἀναστασία Ἀθνασίου· ἀπὸ Ὑδρας: Βασιλικὴ Λαζ. Δ. Τσαμαδοῦ, Κυριακὴ Γ. Γκιώνη, Παναγιούλα Νικ. Σ. Μπουντούρη, Εἰρήνη Δημ. Α. Μιαούλη, Μαρία Ἐμμ. Τομπάζη, Μαρία Ἰακ. Τομπάζη, Κυριακὴ Ἄντ. Κριεζῆ, Ἑλένη Γ. Σαγίνη, Ζαφυρῶ Παντελῆ Γρίκα, Μαρότσα Ἰακ. Φ. Καλαφάτου, Κίρα Ἰωσήφ Κιάπε· ἀπὸ Χίου: Ἀνθίπη Ζ. Δράκου, Μαριγώ Ν. Ζαχαράνη, Ἀργυρῶ Γ. Πολιτάκη· ἀπὸ Κρήτης: Εἰρήνη Μελιδώνη· ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως: Εὐφροσύνη Ροντέ· ἀπὸ Ἀθηνῶν Αἰκ. Χ. Γ. Σκουζέ, Ντουντου Θωμαζίκου Λογοθέτου· ἀπὸ Λεβαδίας: Ροζάνη Ἰωάννου Κουλουριῆ, Ἐλισάβετ Λάμπρου Νάκου, Σμαραγδῶ Λεωναρδίου Κατράκη· ἀπὸ Λοιδωρικίου: Ἑλένη Ἀναστ. Ἀναγνώστου· ἀπὸ Σαλῶνων: Τασούλα Ἀναστασίου ἱερέως Μπογιαντζῆ καὶ Ἀσημῶ Ἀναγν. Λαχανᾶ.

Δὲν ἤξεύρομεν εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκεται—ἂν εὐρίσκεται εἰς κάποιον σημεῖον—τὸ σχέδιον τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Σολωμοῦ. Ἐνθυμούμεθα

Ἡ ἑκατονταετηρίς τοῦ Σολωμοῦ

ἀπλῶς ὅτι πρὸ τοῦ πολέμου εἶχε συσταθῆ καὶ εἶχε συνεδριάσει μάλιστα εἰς τὸν «Παρνασσόν» μία ἐπιτροπὴ ὅπως κανόνισεν τὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἑπετηρίδος αὐτῆς. Ἡ ἰδέα ἐρρίφθη τότε καὶ αἱ πρῶται σκέψεις ἀντηλλάγησαν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον ὑπῆρξαν καὶ αἱ τελευταῖαι. Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ πατρίς τοῦ ποιητοῦ υἰοθέτησε τὴν λησμονηθεῖσαν ἰδέαν καὶ ἂν δὲν ἀπατώμεθα ἐκυκλοφόρησε καὶ κάποιον ἐγκύκλιον πρὸς τὸ Πανελλήνιον. Ἐκτοτε τίποτε δὲν ἠκούσθη πλέον. Μὲ ὄλον τὸν φόβον, ἓνα εὐλογον φόβον, πού ἔχομεν ὅτι μία ἑορτὴ τόσο εὐρείας ἐθνικῆς σημασίας, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ γλυστρήσῃ ἐκεῖ ὅπου μοιραίως γλυστροῦν τὰ περισσότερα πράγματα εἰς τὸν τόπον αὐτόν—τὴν παρωδιαν, νομίζομεν ὅτι, ἀφοῦ ἀπαξ ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον ἡ ἰδέα, ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ λήθη μιᾶς μεγάλης ἡμερομηνίας καὶ τὸ ἀπαρατήρητον πέρασμα τῆς θάποτελέσουσαν μίαν κηλίδα διὰ τὴν γενεάν μας. Τὸν Σολωμόν, ἐφ' ὅσον καθαρίζεται ἡ ἐθνικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ συνείδησις τοῦ τόπου, κάθε ἡμέρα πού περᾶ τὸν ὑψώνει περισσότερο εἰς τὸν ὠραῖον στυλοβάτην, τὸν ὁποῖον ἔστησε τὸ μεγάλο καὶ ἐξαιρετικὸν αὐτοῦ ἔργον. Ὁ Σολωμὸς σήμερον δὲν εἶνε μόνον ὁ ψάλτης τῆς Ἐλευθερίας καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ὑμνου τῶν Ἑλλήνων, εἶνε, πρὸ πάντων ὁ μέγας διδάσκαλος καὶ προσφῆτης τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ γλώσσης. Ὅ,τι ἔχει σήμερον εὐγενέστερον καὶ ἀληθινότερον νὰ παρουσιάσῃ ἢ νωτέρα ποιήσις καὶ λογοτεχνία ἀπορρεῖ κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν Σολωμόν. Δι' αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ὁ ποιητὴς τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων», τοῦ «Λάμπρου» καὶ τοῦ «Πόρφυρα» εἶνε ὁ ἐθνικός ποιητὴς τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἑορτασμός τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Σολωμοῦ, διὰ νὰποτελέσῃ ἔργον ἀναγνωρίσεως, δικαιοσύνης καὶ λατρείας πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ποιητοῦ, ἀπ' αὐτὰ τὰ ἑορταστικὰ στοιχεῖα πρέπει

νὰποτελεσθῆ καὶ ὁ αἶνος ὁ ὅποιος θὰ ὑψωθῆ ἀπὸ τὴν γενεάν αὐτὴν πρὸς τὸ ὠραῖον εἶδωλον τοῦ ποιητοῦ πρέπει νὰ ὑψωθῆ καθαρὸς ἀπὸ κάθε φωνασκίαν σωβινισμού καὶ ἀπὸ κάθε κίβδηλον ρητορικὴν. Ὁ ποιητὴς ὁ ὅποιος εἶδωσε τὴν ὑποθήκην ὅτι: «τὸ ἔθνος πρέπει νὰ μάθῃ νὰ θεωρῆ ἔθνικόν ὅ,τι εἶνε ἀληθές» καὶ ὁ ποιητὴς ὁ ὅποιος τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν τὴν ἔπλασε καὶ τὴν ἐξέμωσε μὲ τὰ εὐγενέστερα στοιχεῖα τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς, δὲν εἶνε ὁ ποιητὴς τοῦ ὁποῖου ἡ ψυχὴ εἴμπορεῖ νὰ αἰσθανθῆ κανένα εἶδος ἀγαλλιᾶσεως ἀπὸ μίαν παρέλασιν πρὸ τοῦ ἔργου του, ὁμοιάζουσαν μὲ διαδήλωσιν καὶ ἀπὸ ἓνα ὕμνον ὁμοιάζοντα μὲ τυμπανοκρουσίαν. Ὁταν τελευταῖον εἰς τὴν Ρωσίαν ἐωρτάσθη μὲ ποιμπὴν καὶ μὲ λαμπρότητα, τὴν ὁποῖαν δὲν εἴμπορεῖ νὰ ὀνειρευθῆ κανεὶς διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἐπέτειον, ἡ ἑκατονταετηρίς τοῦ Πούσκιν, μεγάλη καὶ ἀξιοσέβαστος μερὶς ρώσων καλλιτεχνῶν, μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ἠθέλησε νὰ διατρανώσῃ τὴν ἀπαρέσκευαν αὐτῆς πρὸς τὴν χροιάν, τὴν ὁποῖαν οἱ ἐπίσημοι διοργανωταὶ τῆς ἑορτῆς ἐζήτησαν νὰποδώσουν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ, ἐξαιρούμενοι εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἐθνικοῦ, τὸ ξηρὸν πατριωτικὸν μέρος αὐτοῦ. Εἶνε ἐντελῶς βέβαιον ὅτι ὁ Σολωμὸς ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους διοργανωτάς τῆς ἑκατονταετηρίδος του δὲν θὰ παρουσιασθῆ παρὰ ὡς ὁ ποιητὴς τῶν ὀκτὼ πρώτων στίχων τοῦ «Ὑμνου τῆς Ἐλευθερίας», τοὺς ὁποῖους ἐτόνισεν ὁ Μάντζαρὸς καὶ τοὺς ὁποῖους ἀνακρούουν αἱ μουσικαὶ εἰς τὰς πλατείας. Ὅπωςδήποτε ὁ ἑορτασμός τῆς ἑκατονταετηρίδος αὐτῆς ἀποτελεῖ ἓνα καθήκον καὶ μίαν ὑποχρέωσιν τῆς γενεᾶς μας. Ὅσον στενὰ καὶ ὅσον ψεύτικα ἐὰν πανηγυρισθῆ ἡ μνήμη τοῦ ποιητοῦ, θὰ δοθῆ ἡ ἀφορμὴ εἰς τὸ ἔθνος νὰ στρέψῃ μὲ μεγαλειτέραν προσοχὴν τοὺς ὀφθαλμοὺς του πρὸς μίαν ἀπὸ τὰς καθρωτέρας πηγὰς τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως καὶ τέχνης.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ἡ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

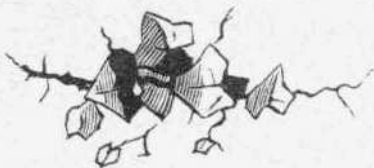
Εἰκοσιπενταετηρίς τοῦ Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν. Σεμνή, ἐπιβάλλουσα, ἀληθῶς ἀρχαῖα ἑορτὴ ἐτελέσθη ἐν τῇ νεῇ αἰθούσῃ τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἦτο ἀπόλαυσις ἐπιστημονικὴ. Οἱ μετασχόντες ἔζησαν ἐπὶ μίαν ὥραν ἐν τῇ βαθυτάτῃ σιγῇ τοῦ ἐπισημοτάτου κύκλου τοῦ ἄσπεως, ἐν τῇ ἱερᾷ ἀφοσιώσει εἰς τὰ λεγόμενα, εἰς σφαῖραν ἄλλην, νομίζεις, εἰς κόσμους ἄλλους, εἰς οὐς μετεβίβασαν οἱ ἀγορεύοντες. Σοβαρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆς ἡ ἀφήγησις τοῦ κ. Δαῖρπελδὸ καταδεικνύουσα τὰς Ἀθήνας κέντρον τῶν κλασικῶν σπουδῶν, ἀφελῆς καὶ ἀπείριτος τοῦ κ. Καθβαδία ὁ λόγος ἐξαιρῶν τὰς ἐργασίας τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῶν ἄλλων ξένων σχολῶν, δι' ὧν ἀληθῶς διεθνῆς Πανδιδακτήριον ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι, χαριστάτη καὶ ἐν ποιητικῇ ἐξάρσει ἡ τοῦ κ. Ἐμὸλλ προσφώνησις μὲ τὸν ἔξοχον ἐπίλογον αὐτῆς. Οὕτω διαγράφονται ἐν τῷ νῦ πάντων αἱ ζωηρότεροι τῶν ἐντυπώσεων διὰ τὰς ἐργασίας τοῦ καθιδρύματος τούτου.

Ἐν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ διαθρυπτομένην καὶ τὴν ἔθνικὴν ἡμῶν ὑπερφάνειαν. Πρὸς τί πᾶσα ἡ ἐργασία τῶν Σχολῶν τούτων τῶν ξένων; Ποῦ ἀποβλέπουσιν αἱ ἔρευναι καὶ αἱ μελέται αὐτῶν; Κατ' ἐξοχὴν εἰς ἀνάδειξιν τοῦ βίου τῶν πατέρων, εἰς διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις ἀπὸ τῶν διδαγμάτων τῶν παλαιῶν. Τόσοι τρόφιμοι τῶν σχολῶν τούτων ἐνταῦθα, γίνονται τόσοι ἀπόστολοι τῶν παλαιῶν διδαγμάτων εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν. Οὕτως ἐν Γερμανίᾳ, ἵνα παραλίπωμεν τὰς ἄλλας χώρας, ἐντὸς εἴκοσι πέντε ἐτῶν, περὶ τοὺς τριάκοντα κατέχουσιν ὑψηλὰς θέσεις ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ γενόμενοι καθηγηταὶ Πανεπιστημίων, διευθυνταὶ Γυμνασίων, ἀρχαιολογικῶν Μουσείων, βιβλιοθηκᾶριοι. Μεταξὺ τούτων λ. χ. εἶνε ὁ Ρ. Βάιλ ἑφορος τῆς ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης, ὁ Α. Μιχαῖφερ, ὁ γνωστός τοπογράφος τοῦ Πειραιῶς, καθηγητὴς τοῦ ἐν Κιέῳ Πανεπιστημίου, ὁ Α. Φουρτβάιγλερ ἐν Μονάχῳ, ὁ Λαίσεκε ἐν Βόννῃ, ὁ Σ. Φαβρίκιος ἐν Φράϊμπουργ, ὁ Κ. Πούργολδ διευθυντὴς τοῦ Μουσείου Γκότα, ὁ Περνίς ἐν Βερολίῳ, ὁ Α. Καίρτε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Ροστόκ, ὁ Λόγκε ἐν Ίένῃ, ὁ Κάιπ ἐν Μονάχῳ, ὁ Γουλλιέλμος Γιουδάιγ ἐν Κτέρνοβιτς, ὁ Α. Βίντερ ἐν Ίνσμπρούκ, καὶ σειρά ὅλη ἄλλων ἀνδρῶν, οἵτινες μείναντες ἐφ' ἱκανὸν ἐν Ἑλλάδι, ἐκτραφέντες ὁ ἐν τῷ Γερμανικῷ Ἰνστιτούτῳ καὶ καθοδηγούμενοι ὑπὸ τῶν διευθυντῶν τοῦτο Ὁθωνος Λύδερς, Κέλερ, Πέτερσον, τῶν προγενεστέρων τριῶν διευθυντῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦ νῦν δραστηριωτάτου διευθυντοῦ Γουλλιέλμου Δαϊρπφελδ μετὰ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ Παύλου Βόλτερς, κατέστησαν εἰς τόσα μέρη τῆς σοφῆς Γερμανικῆς διαπύσεως κήρυκες τῶν μεγάλων διδαγμάτων, ἅτινα ἐνταῦθα, ἐν Ἑλλάδι, ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἀπὸ τῶν λειψάνων τῆς προγονικῆς εὐκλείας ἤντησαν.

Ἐντρύφησαντες λοιπὸν ἐν τῇ ἐξαισίᾳ πανδαυσία, ἣν παρέσχεν ἡμῖν ἡ ἐργασία τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου, εὐχρηθῶμεν ἵνα μετὰ τῶν ἄλλων σχολῶν, ἐν ἀδελφικῇ, ἐν ἀληθεῖ ἐπιστημονικῇ ἀρμονίᾳ ἐξακολουθῆ νὰ ποσάγῃ τὴν ἐπιστήμην ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῆς ταύτης, πρὸς δόξαν τοῦ ἔθνους ὑπερ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἀρχαιολογίας ἐκπροσωπεῖ, πρὸς τιμὴν ἡμῶν αὐτῶν.

Ἀληθῶς ἐκ μέρους ὅλων μας ἀνήκει εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἐν μέγα Hoch! ἐν ἐγκάρδιον: Ζήτω!

Ἰάκ. Χ. Δ.

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Γιὰ ἓνα πρόβλημα τοῦ Ροῦδου. Πολὺν καιρὸν εἶχαμεν ν' ἀκούσωμεν τὸν κ. Ψυχάρην καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν τὸν παράδοξον θέρουον τὸν ὅποιον ἐξεγείρουσαν πάντοτε τὰ δημοσιεύματά του, εἴτε ἀνέκουν εἰς τὴν καθαρῶς δημιουργικὴν ἡμεῖσαν εἴτε εἰς τὴν συζήτησιν. Εἰς τὸ μεταξύ ὁ κ. Ψυχάρης, ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὁ ὅποιος κάθε τόσον ταρασσεί τὰ λιμνάζοντα φιλολογικά μας νερά, κατὰ τρόπον ὁπωσδήποτε ὑνεινότερον, ἤκουσθη ἀπὸ μακρὰν μετὰ δύο γαλλικά του μυθιστορήματα, τὰ ὁποῖα δικαιοῦμεθα νὰ θεωροῦμεν καὶ ὀλίγον ἰδικά μας, καὶ μετὰ τὸν ἐυγενῆ καὶ θαρραλέον ἀγῶνα του εἰς τὴν περίφημον ὑπόθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν δικαιοῦται αὐτὸς τώρα νὰ θεωρῆ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν. Ὁ κ. Ψυχάρης ἐνεφανίσθη πάλιν μετὰ μετὰ ἓνα ἄρθρον του εἰς τὸ «Ἄστυ», ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸν πρόλογον τοῦ κ. Ροῦδου εἰς τὰς «Σκηνὰς τῆς Ἑήμου» τοῦ κ. Μεταξῆ Βοσπορίτου. Τὸ ἄρθρον αὐτὸ εἶνε τόσον μᾶλλον ἐνδιαφέρον, καθ' ὅσον μετὰ τοῦ συγγραφέως τῶν «Εἰδώλων» καὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ «Ταξειδιοῦ» ὑπάρχουν τόσαι ἀναλογίαι, ὅσαι καὶ διαφοραί. Εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς γλώσσης, τὴν πολεμικὴν αὐτὴν τὴν πάντοτε παλαιὰν καὶ πάντοτε νέαν, μίαν πολεμικὴν διεξαγομένην εἰς χάος συγχύσεων καὶ παρεξηγήσεων διὰ τὴν κοινὴν συνείδησιν, εὐρίσκονται καὶ οἱ δύο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ὁ πρῶτος εἰς τὰ «Εἰδῶλα» του, μετὰ τὰ πλουσιώτατα ὅπλα τῆς ἐπιστήμης, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πειθοῦς, ὁ δεύτερος εἰς ὅλον τὸ ἔργον τ.μ. μετὰ τῆς ἐπιστήμης του καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὸ παράδειμά του καὶ πρὸ πάντων ἀκόμη μετὰ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἀντέταξεν εἰς ὅλας τὰς περιφρήσεις καὶ τὰς λοιδορίας ἐνὸς κοινού, πλέοντος εἰς ὡκεανούς προλήψεων, ἐκδημιτισαν εἰδῶλα καὶ ἐξερορίζωσαν ἀκίνθους καὶ τριβόλους γύρω των, εἰς ἑκτασιν ἀνυπολόγιστον. Σήμερον ἡ γλώσσα, ἡ ἐξοισθεῖσα εἰς τὰ μαγειρεῖα ἀπὸ τὸν δασκαλισμὸν καὶ τὴν πτωχαλαζονείαν, κατακτῆ κάθε στιγμὴν ἕδαφος καὶ ἀφοῦ ἐκέρδησεν αὐτομάτως, μετὰ τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων ποιητῶν τὴν ποίησιν, τείνει νὰ κερδίσῃ βαθμηδὸν ὅλα τὰ δημιουργικὰ εἶδη τῆς φιλολογίας μας, τόσον ὥστε νὰ εἰσπορῆ κάνει εἰς τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ὅτι δὲν ὑπάρχει προῖον ἄξιον κάποιας προσοχῆς εἰς ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου, τὸ ὅποιον νὰ μὴν εἶνε γραμμένον εἰς τὴν ζωντανὴν γλώσσαν τοῦ ἔθνους ἢ εἰς τὴν ἐγγυτέραν πρὸς αὐτὴν καθαρεύουσαν. Τὸ νόθον πλάσμα τῆς σχολαστικῆς καθαρευούσης ἀπέμεινεν ἀποκλειστικῶς ὄργανον τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἑλλειψίς πάσης ψυχικῆς δονήσεως δὲν κάμει ἐπαισητὸν τὸ ψεῦδος τῆς. Καὶ ἐν τούτοις εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν, ὁ ὅποιος ἀριθμεῖ πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς μας τὰ φωτεινότερα ἑλληνικὰ πνεύματα, οἱ κ. κ. Ροῦδης καὶ Ψυχάρης μετ' ὅλον τὸ κοινὸν τῆς τάσεως των χωρίζονται ἀπὸ μίαν οὐσιώδη διαφορὰν. Ὁ πρῶτος ἑμιιάζει μετὰ τὸν ἱεροκήρυκα, ὁ ὅποιος ἐφώναζεν εἰς τὸ ποίμνιόν του: «Μὴ πράττετε κατὰ τὰ ἔργα μου, ἀλλὰ κατὰ τοὺς λόγους μου» καὶ ὁ δεύτερος ἐνθυμίζει ἓνα ἱεραπόστολον, ὁ ὅποιος προβάλλει εἰς ἐπίσχυσιν τῶν λόγων του ὅλον τὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς του. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ ἦτο ἐπόμενον νὰ φέρῃ τὸν Πρόλογον τοῦ κ. Ροῦδου καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ κ.

Ψυχάρη και να καταστήτη πλέον χαρακτηριστικὴν τὴν διαφορὰν, ὅχι πλέον εἰς τὴν μέθοδον τῆς πολεμικῆς τῶν δύο αὐτῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βαθυτέραν ἀντίληψιν τῆς Τέχνης. Ὁ κ. Ροϊδῆς, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα εἰμποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῆ τῶρα μὲν ὡς ἀτολμος καὶ τῶρα ὡς ἀνείλικρινής, ἠθέλησε νὰ κερδίσῃ τοὺς δύο αὐτοὺς τίτλους καὶ διὰ τὸν αἰσθητικὸν τοῦ ἀγῶνα.

Ἡ πρώτη προσπάθειά του ἔγινε μὲ ἓνα ἄρθρον δι' ἓνα ἀποθανόντα ποιητὴν, τὸ ὁποῖον ἐρχόμενον μετὰ τὴν ἀρνησιν πάσης ποιήσεως διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἰμποροῦτε νὰ μὴ γεννήσῃ τὴν ἐκπληξιν ποῦ ἐγέννησε, ἡ δευτέρα προσπάθειά του ἔγινε τελευταῖον μὲ τὸν πρόλογόν του εἰς τὰς «Σκηνὰς τῆς Ἐρήμου»—ἔργον στερημένον οἰουδήποτε φιλολογικῆς χαρακτῆρος—ἓνα πρόλογον, ὁ ὁποῖος ἐρχόμενος μετὰ τὴν ἐπίμονον σιωπὴν τοῦ κ. Ροϊδου, δι' ὅλην τὴν παραγωγὴν τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἡ ὁποία ἔχει νὰ προβάλῃ ὀνόματα καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε σήμερον ἢ περὶστασις νὰ ξεχωρισθῶν καὶ χαρακτηρισθῶν μὲ τὴν πρέπουσαν εἰλικρίνειαν, ἐγέννησεν ἄλλην μίαν ἐκπληξιν, μεγαλειτέραν τῆς πρώτης. Ὁ κ. Ψυχάρης τὴν φορὰν αὐτὴν ἐβγήκεν εἰς τὸ μέσον ἀπολογητῆς ὅχι πλέον τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλολογίας. Καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον αἰ ἔχη κάποιον ἐλάττωμα εἶνε ἢ κάπως βιαστικὴ καὶ ἀμελέτητος ἀνάμιξις ὀνομάτων καὶ ἔργων, τὰ ὁποῖα πολλὰ κατὰ στέκουον τὸ ἓνα πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ μερικὰ παραλείψεις, τὰς ὁποίας δὲν δικαιολογεῖ ἡ στενὴ ἀποκλειστικότης τῆς τυπικῆς δημοτικῆς, τὴν ὁποῖαν κηρύσσει ὁ κ. Ψυχάρης, ἀποκλειστικότης ἡ ὁποία δὲν ὑπηρετεῖ καὶ πολλὰ τὸ γλωσσικὸν καὶ τὸ φιλολογικὸν ζήτημα, τὸ ἄρθρον αὐτὸ τοῦ κ. Ψυχάρη εἶνε ἓνα ἄρθρον, ὁμοιον τοῦ ὁποῖου δὲν ἐσυνειθίσασμεν νὰ βλέπωμεν συχρὰ, ἓνα ἄρθρον τολμῆς, ἀληθείας καὶ συνειδήσεως.

Π. ΝΙΦΘ.

Σημειωματῆριον. Ἐξεδόθησαν: Ἐὐγενίαις Ζωγράφου Διηγήματα.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἑλληνικὸν Μελόδραμα. Μετὰ τὴν πρώτην πρὸ ἐτῶν ἀπόπειραν ἡ ὁποία ἂν δὲν προσέφερε τίποτε εἰς τὴν μουσικὴν, ἀπεκάλυψε ἰδὸν τάλαντον τοῦ Ἀποστόλου, ἔχομεν δευτέραν τοιαύτην ὑπὸ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν μουσικοδιδασκάλων κ.κ. Λαυράγκα καὶ Σπινέλη. Ὁ θιάσος κατηρτίσθη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦν τὸν πλήρους, μετ' ὀλίγων δὲ πρὸκειται νὰ ἐκτιμηθῆ καὶ κατὰ πόσον κατηρτίσθη τέλειαι. Σῶνεται ἀπὸ δύο ὑψιφώνου, 2 βραρυτόνους, 3 βραρυφώνους, δύο ὑψιφώνους γυναικῆς, 25 δευτερευόντα πρόσωπα ἀνδρῶν καὶ 12 γυναικῶν, τῶν ὁποίων αἱ φωναὶ λέγονται καλῆ. Τὸ δραματολογίον τοῦ θιάσου ἀποτελεῖται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπὸ σειρᾶν μελοδραμάτων, τῶν ὁποίων τὴν μετάφρασιν ἐξέποιησεν ὁ κ. Ἀθ. Γεράκης. Ὁ θιάσος θὰ παρουσιάσῃ καὶ πρωτότυπον ἑλληνικὸν μελόδραμα, τοῦ: «Δύο Ἀδελφοὺς», κατὰ ποιήσιν καὶ μουσικὴν τοῦ μουσικοδιδασκάλου κ. Δ. Λαυράγκα συνθεθεῖμένον ἐπὶ τῇ βῆσει ἀνατολικῶν μελωδιῶν. Εἰς τὸν νέον Μελοδραματικὸν Θιάσον ἡ Ἐταιρία τῶν ἐορτῶν ἐχορήγησεν ὑπὸ τύπον δανείου ἐνθάρρυσιν ἐκ διαχιλίων δραχμῶν διὰ τὰ προκαταρκτικὰ ἔξοδα, αἱ δὲ πρῶται παραστάσεις ἐλπίζεται νὰ δοθῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα εἰς τὸ Δημοτικὸν Θέατρον.

Ν.

ΑΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Τὸ Πῦρ.—Εἶνε ὁ τίτλος νέας ἐφημερίδος «ἐλευθερίας», πολιτικῆς, κοινωνικῆς, σατυρικῆς καὶ εὐθυμογραφικῆς, κατὰ τὴν ἀγγελίαν, ἐκδοθείσης τὰς ἡμέρας αὐτὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κωνσταντίνου Ρισβῆ. Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Ρισβῆ, ὅστις μεταξὺ τῶν νέων εὐθυμογράφων—ἰνὸς εἶδους, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἤρχισε νὰ ὑψώνεται παρ' ἡμῖν εἰς κάποιαν περὶωπὴν τέχνην—κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις, λόγῳ δρασερότητος καὶ πρωτοτυπίας, καὶ ὑπόσχεται μίαν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία εἶνε προωρισμένη νὰ προσθέσῃ ξεχωριστὸν τόνον εἰς τὴν καθημερινὴν δημοσιογραφίαν.

Ν.

ΞΕΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ

ΠΟΙΗΣΙΣ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - ΘΕΑΤΡΟΝ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΓΓΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Στίβενσον.—Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγγλοῦ συγγραφέως Στίβενσον δὲν εἶνε ἀγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ Ἀκρόπολις πρὸ ἐτῶν ἔδωκεν ἐν μεταφράσει ἓνα τῶν ὠραιότερων τοῦ ἔργου τὸν Δόκτορα Ζέκυλ. Σήμερον περὶ τοῦ Στίβενσον ὀμιλεῖ ὀλόκληρος ὁ περιοδικὸς τύπος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐξ ἀφορμῆς τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀλληλογραφίας του, κατὰ τὸ ἐπικρατῆσαν καλὸν ἢ κακὸν σύστημα, ἀδιάφορον, νὰ παραδίδονται εἰς τὴν δημοσιότητα μετὰ θάνατον τὰ ἰδιωτικὰ γράμματα τῶν μεγάλων συγγραφέων. Πολλὰ αἱ δημοσιεύσεις αὐτὰ ἀνεξαρτήτως τοῦ σκανδάλου, τὸ ὁποῖον προκαλοῦν—λέγομεν ἀνεξαρτήτως διότι μᾶς ἀποζημιώνει ἡ πλήρης κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀποκάλυψις τῆς ψυχῆς τοῦ συγγραφέως—δὲν κατορθώνουν νὰ ἰκανοποιήσων οὐδὲ τὸ ἀπλοῦν ἐνδιαφέρον τοῦ φιλαναγιώστου. Τὸ πᾶν ἐξαρτάται εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκλογὴν τοῦ ἐκδότου καὶ ἡ Ἀλληλογραφία τοῦ Ροβέρτου Στίβενσον εὗρε τὸν ἀνθρωπὸν τῆς νὰ τὴν παρουσιάσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα. Χάσις εἰς τὸν ἄγγλον ἐκδότην κ. Σίδνεϋ Κόλβιν, προτάσσοντα καὶ σκιαγραφίαν τοῦ Στίβενσον, εἶνε ἔργον ἄρτιον ἐρχόμενον νὰ δέξῃ τὸ πολὺ κοινὸν καὶ νὰ πλουτίσῃ τὴν σύγχρονον φιλολογικὴν κριτικὴν. Ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρώτων ἀκόμη ἐπιστολῶν ἀναφαίνεται ἡ γοητεύουσα προσωπικότης τοῦ Στίβενσον. Οὐδεμίαν ἐπιφύλαξιν εἰς τὰς κρίσεις του, εἰς τὰς σκέψεις του περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων παραδίδει ἀνεπιφυλάκτως τὴν ψυχὴν του εἰς τὸν ἀναγνώστην ἔπειτα ὁποῖον θέλησεν ἐκ τῶν ἐντυπώσεών του ἀπὸ τὰ παλαιότερα ταξίδια του! Διότι ὁ Στίβενσον ἦτο ἀπὸ τοὺς κατ' ἐξοχὴν κοσμογυρισμένους Ἀγγλοῦς. Ἀφοῦ ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἐδιμβούργον, ἤρχισε νὰ ταξιδεύῃ ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἔφερε τὰ ταξιδεῖά του μακρύτερα ἀκόμη πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ Ἄγιον Φραγκίσκον, διήλθε τὸν Βιετνικὸν Ὠκεανὸν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του κατόκησεν εἰς Σαμόαν. «Ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, γράφει ὁ ἐκδότης του κ. Σίδνεϋ Κόλβιν, καὶ ἠδυνήθησαν ν' ἀπολαύσουν τὴν συνομιλίαν του, ἠσθάνθησαν τὸ θέλημα καὶ τὴν γοητείαν εἰς σημεῖον, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ φαντασθῶν οὐδ' ἐκεῖνοι ἀκόμη, τοὺς ὁποῖους τέρπουσιν καὶ συγκινοῦν τὰ ἔργα του καὶ αἱ ἐπιστολαὶ του ὀλίγοι ἄνθρωποι ὑπῆρξαν ὅσον αὐτὸς ἀνθρώπινος διὰ τρόπον τόσον πλούσιος καὶ τόσον ποικίλος καὶ ὀλίγοι ὑπῆρξαν τόσον καλὰ προικισμένοι ὅσον αὐτὸς διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν ζωὴν μὲ τὴν ἀκριβῆ λέξιν, μὲ τὸ ἐμφυχωμένον βλέμμα καὶ κίνημα Πολυτροπος καὶ εὐμετάβλητος, περισσότερο ἢ πᾶς ἄλλος, ἐφαίνετο ἔχων ἐν ἐαυτῷ στρατιᾶν ὀλόκληρον χαρακτῆρων παραδόξως συνηρμοσμένων—τὸν ποιητὴν καὶ τὸν καλλιτέχνην, τὸν ἠθικολόγον καὶ τὸν ἱεροκήρυκα, τὸν μεθυγράφον καὶ τὸν σαρκαστὴν, τὸν ἀνθρωπὸν μὲ τὴν μεγάλην καρδίαν καὶ τὴν τρυφερὰν συνειδήσιν, μὲ τὴν ἀδιαλείπτως ἐν ἐργασίᾳ περιεργεῖαν καὶ τοὺς ἀνυπομόνους πόθους, τὸν ἀνυπατάκτον βροχὸν πρὸς πάντα χαλινὸν καὶ πρὸς πᾶσαν βίαν, τὸν ἐνθουσιώδη τοχιδιώτην τῆς κινήσεως καὶ τῆς δράσεως, χαρακτῆρες οἱ ὁποῖοι σπανίως εὐρίσκονται συννηνωμένοι μὲ τόση, ἔντασι, καὶ εὐρύτητα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσωπικότητα».

Καὶ «Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Ροβέρτου Στίβενσον» περιλαμβάνεται εἰς δύο τόμους. Μεταξὺ ἄλλων περὶ τοῦ Μίρεδιθ τοῦ μεγάλου ἄγγλου ποιητοῦ γράφει:

«... Ὁ Γεώργιος Μίρεδιθ εἶνε ὁ μόνος μεγαλοφυῆς ἄνθρωπος ποῦ γνωρίζω. . . . Γιὰ τρίτην καὶ τετάρτην φορὰ ἐξαναδιάβασα τὸν Ἐγώιστή. Ὅταν θὰ τὸν διαβάσω ἔξω καὶ ἐφτά φορές, θ' ἀρχίσω νὰ βλέπω, ὅτι πολὺ λίγο τὸν γνωρίζω. Θὰ μέινετε ἐκπληκτοί, ὅταν τὸν ξαναδιαβάσετε δὲν εἶχα καμμίαν ἰδίαν τῆς ὕλης, ὕλης ὀλοζώντανης, καὶ ἀνθρώπινης ποῦ ἐπέτυχεν νὰ συλλέξῃ καὶ νὰ συμπτυ-

κίωση στο παράδοξο αυτό και θαυμάσιο βιβλίο. 'Ο Ουίλγκάμπεϋ εἶνε βίβλια ἐξίστι ἀνακάλυψις, ἕνα τέλειο ἄθροισμα νεύρων, ποῦ κανεῖς ἕως τώρα δὲν εἶχε σπουδάσει, καὶ ὁμοῦς κύριος παντός ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ—ὀλόκληρον ἰκρίωμα νεύρων. 'Η Κλίρα εἶνε ὁ καλλίτερος γυναικεῖος χαρακτήρ ποῦ ποτὲ μου εἶδα. Τὸ ὕψος καὶ τὰ σφάλλματα τοῦ βιβλίου δικαιοδογούνται μεγάλως ἀφ' ἐαυτῶν κατόπιν εὐρείας μελέτης... 'Ἐπι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περὶ τῆς, ὅτι ὁ Μέρειθ εἶνε κωμωμένος διὰ τὴν ἀθανασίαν».

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1890 φέρει ἐπὶ τοῦ Κίπλιν ἄλλου "Ἀγγλου ποιητοῦ καὶ μυθιστοριογράφου" τὴν ἐξῆς κρίσιν ἐκπλησσοῦσης σαφηνείας :

«'Ο Κίπλιν ἀπὸ τοὺς νέους εἶνε ἐκεῖνος, ποῦ ὑπόσχεται περισσότερο ἀφ' ὅτου... πῶς νὰ τὸ πᾶν αὐτὸ, γούμ !... ἀπὸ τοῦ ἐφάνηκα ἐγώ. Μὲ ἐκπλήσσει διὰ τῆς ποιήσεως παραγωγῆς του καὶ τῶν ποικίλων χρυσιμάτων του, ἀλλὰ μὲ τρομάζει διὰ τῆς ἀφθονίας τῶν ἔργων του καὶ τῆς σπουδῆς του. ..Μὲ τὸν δρόμον ποῦ ἐπῆρε τὰ ἔργα του θὰ γεμισούν ἐντός ὀλίγου τὴν κατοικοῦμένην ὑδρόγειον. Εἶνε βίβλια ὀπλισμένος διὰ πολὺ καλλίτερας μάχας παρ' ὅ,τι δείχνουν τὰ σύντομα στίχοι του καὶ τὰ σκίρπη φύλλα τῶν ποιημάτων του. Θεώματι, θαυμάζω καὶ χαίρω, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶδος τῆς ὑπερφημείας ποῦ ἔχομεν ὅλοι διὰ τὴν γλώσσάν μας καὶ τὴν φιλολογίαν μας, αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτόν μου πληγωμένον. 'Ἐὰν εἶχα τὴν γυναικότητα καὶ τὸ ἄστρο τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ μοῦ φαίνεται πῶς θὰ μπορούσα ν' ἀνεγείρω ὀλόκληρον πυραμίδα».

Κατ' ἐπανάληψιν ἀνομολογεῖ τὴν ἔλλειψιν συμπαινεῖς διὰ τὰ ἔργα τοῦ Ζολᾶ. Κάπου λέγει περὶ τοῦ Γάλλου μυθιστοριογράφου :

«Δὲν δύναμαι ν' ἀνεγθῶ ἀπολύτως τὸν Ζολᾶ, ἂν καὶ τὸ παράδοξον αὐτὸ ὄν, κατ' ἐξοχὴν νοικοκύρης καὶ κατ' ἐξοχὴν Γάλλος, κατέχει δύναμιν εἰς τὸ εἶδος του, ἀλλ' ἔπρεπε ἡ δύναμις αὐτῆ νὰ διευθύνεται καλλίτερα. Δὲν ἀνταλλάσσω ἕνα κεφάλαιον τοῦ γέρου Δουμᾶ μὲ ὅλα τὰ νεοζούμια τοῦ Ζολᾶ». Καὶ καταλήγει χαρακτηρίζων τὰ μυθιστορήματα τοῦ συγγραφέως τῆς Ζερμινὰ λ πένθιμα, ανθρωπινὰ καὶ ἐπιμότως ἐχθρικά πρὸς πᾶσαν χαράν».

'Αναριθμητοὶ τοιούται φιλολογικαὶ κρίσεις ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἀλλήλογραφίαν τοῦ Στίβενσον, ἡ μίαν ἐλκυστικωτέρα τῆς ἄλλης: Χίλιαι γυναικὲς εἰς συντόμους φράσεις, ζωντανὰς, πρωτοτύπους, πνευματώδεις.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

'Ο Ἐρροίκος δὲ Ρενιὲ ὁ ἐκ τῶν νεωτέρων Γάλλων ποιητῶν βιθύτερος τὴν σκέψιν καὶ πλουσιώτερος εἰς ὠραίας στροφάς, ὁ ὑπὸ τὸ ἀλληγορικὸν ἔνδυμα μιᾶς νοσταλγικῆς πρὸς τοὺς μυθικούς Θεοὺς καὶ τὰ ἐξωτικά σύμβολα ποιήσεως κρύπτων τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν συγκίνησιν ὑπαρκτῆς ζωῆς, ἀφίνει διὰ πρώτην φοράν τὴν λύραν του παλλομένην ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν τῶν ὕμνων πρὸς τοὺς ἀρχαίους Θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ρώμης καὶ κατέρχεται ἐν μέσῳ τῶν κοινῶν θνητῶν διὰ νὰ γράψῃ τὸ πρῶτον μυθιστόρημά του καὶ ζωγραφίσῃ τόνερωτα χωρὶς μέτρα, ρυθμούς καὶ ὁμοιοκαταληξίας περὶ τῶν ρυθμῶν θέλοντος ὕψους. Τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ φέρει τὸν τίτλον: 'Η Διπλή Ἐρωμένη. Εἰσχωρεῖ εἰς τὰ βῆθη μιᾶς ἀσυνειθιστοῦ ψυχολογίας, ἀποκαλύπτει ἤθη περίεργα καὶ δίδει μίαν νέαν ζωγραφικὴν διάταξιν τῶν φυσικῶν ἀπόψεων μέσα εἰς τὰς ὁποίας κινεῖται οἱ ἥρωες του καὶ αἱ ἥρωίδες του. Εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτὰς αἱ ὁποῖαι

'Ερροίκος δὲ Ρενιὲ

(Ἐκ τῆς «Μάσκας» τοῦ Βαλλοτόν)

* Ἡ τελευταία του ποιητικὴ συλλογὴ τιτλοφορεῖται «Les Médailles d'argile».

φαίνεται νὰ εἶνε παρμένες ἐκ τῶν παραδείσων τοῦ κήπου τοῦ ποιητοῦ τοὺς περιβάλλοντας τὸ παλαιόν του καὶ μεγαλοπρεπὲς μέγαρον ὁ ἀναγώστης συναντᾷ ἀνὰ πᾶν βήμα τὸ ἀγαλμα τῆς πανδήμου θεᾶς στερηνομένου μὲ τὰ λάγνα ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἐναποθέτουν εἰς αὐτὸ τὰ πολυάριθμα τῶν ἐραστῶν ζεύγη. Ἐμμορφα πλασμένη μεταξὺ τῶσων παραδοξῶν τύπων προδιδόντων μὲ τὰς πράξεις των τὴν αἰωνίαν ἀνάγκην ἐνὸς ἀπλήστου ἔρωτος μὴ δυναμένου νὰ κορεσθῇ μὲ τὴν ἀρσίστιν ἐνὸς μίσιου λήτρου—καὶ ἐντεῦθεν ὁ τίτλος τοῦ ἔργου—εἶνε ἡ μορφή τοῦ ἁββᾶ Οἰμπερτῆ, ντιλεττάντε παραλυμένου, ὁ ὁποῖος ἐν ᾧ προσστατεύει τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης κατορθῶνων νὰ στᾶλλη τὰς μαθητρίδας του νὰ γίνωνται χορεύτριαι τῆς Ὀπερας, ὁ ἴδιος δὲν κίμνει κίμνιαν γρῆσιν αὐτῆς. Δὲν εἶνε ὁ ἀπευθῆς τύπος τοῦ ἱερέως, ὁ ἰησοῦιτης μὲ τὸ ἐγχειρίδιον εἰς τὴν γλώσσαν, τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ὁποῖου ἐζήτησεν ὁ Βουλατᾶρος. Εἶνε ὁ ἱερεὺς φιλοσοφικός. Εἰς τὴν ἀνυπέδβλητον ἀνάγκην τῶν πραγμάτων, ἀνγνωρίζει τὴν ἐπιτακτικὴν δύναμιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀφίνει ἀπθῶς νὰ τραβῆξῃ τὸν δρόμον τῆς. Καὶ κίμνει καὶ κατὶ περισσότερο ἀκόμη, δίδει ἄριστον ἀμυρτιῶν. Γι' αὐτὸ ὁ θάνατός του παίρνει κάτω ἀπὸ τὰ μαργαριταρένια δάκρυα τῶν ὀρχηστρίδων ποῦ ραίνουν τὰ ἐλαφρὰ κύματα τῶν μικρῶν των ἐσθῆτων.

'Η πεζογραφία τοῦ Ἐρρίκου δὲ Ρενιὲ δὲν εἶνε κατωτέρα τῆς ποιήσεώς του. Τὸ μυθιστόρημα τοῦ ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν παρομοίων προϊόντων τῆς γαλλικῆς φιλολογίας.

— 'Ο «Ἀετιδεὺς» τοῦ Ροστάν. Τοὺς παρισινούς ἀπασχολεῖ, καὶ ὅ,τι ἀπασχολεῖ τοὺς παρισινούς ἀπασχολεῖ ὅλον τὸν κόσμον, τὸ νέον ἔργον Ροστάν. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Συρανό ντὲ Βερζεράκ, τὸν ὅπιον μᾶς ἐγνώρισεν μὲ τὴν ὠραίαν μεταφρασίν του ὁ κ. Στρατήγη, ἕνα θρίαμβον ὁ ὁποῖος ἔκαμε τοὺς νεοσοῦς νὰ διαστειλῶν πάλιν μὲ ἕνα μουρσαλὸν ὄχι ἀδικαιολόγητον ἴσως τὴν «ἐπιτυχίαν» ἀπὸ τὴν δεξάν, ὁ «Ἀετιδεὺς» ἐπεριμίετο μὲ ἀληθινὴν ἀγωνίαν. 'Ἐπὶ τέλους πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὸ ἔργον ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τῆς Σάρρας Βερνάρ μὲ μοναδικὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ μοναδικὴν, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, ἐπιτυχίαν, τὴν ὅπιαν καθιστᾷ ὀλίγον ἱεράν ἡ θυσίαν τῆς κόμης τῆς Σάρρας Βερνάρ. Τὸν Ἀετιδεῖα (τὸν υἱὸν τοῦ Μ. Ναπολέοντος, δοῦκα τοῦ Ραϊγστὰδ) ὑπεδύθη ἡ μεγάλη τραγωδία, τὸν γρεναδιέρον Φλαμπὲ ὁ Γκιτῶν καὶ τὸν Μέτερνικ ὁ Ἀνδρέας Καλμέτ Αἰ γαλλικαὶ ἐφημερίδες βρῖθουν ἀπὸ ἄβρα καὶ κρίσεις περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἔργου του, ὁ δὲ διευθυντῆς τῆς «Γαλλικῆς Κωμωδίας» Ἰούλιος Κλαρετὺ ἀφιερώνει εἰς τὴν παρσινὴν «Ἐφημερίδα» ἕκτε ἀμένον ἄθρονον εἰς τὸ ὁποῖον ὀνομάζει τὸν Ροστάν «ἀνθρωποποιημένον θέατρον», ἐκφράζων συγχρόνως τὴν ὑπερφημίαν του διότι εἰς τὸ θέατρον του ἀνεβίβασεν τὸ πρῶτον δράμα τοῦ ποιητοῦ, τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ «νεαρόν διδάσκαλον». Ὁ Ροστάν κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ὑπέστη τὰς ἀγριωτέρας ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν ρεπόρτερ, πρὸς τοὺς ὁποῖους ἔκλεισε πεισματωδῶς τὴν θύρην του. 'Ἐν τούτοις εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» ἕνας τῶν συνακτῶν τοῦ παρισινοῦ φύλλου δημοσιεύει ἔνδιαφέουσαν συνέ τευξιν μὲ τὸν ποιητὴν τοῦ «Ἀετιδεῶς», τὴν ὁποῖαν ἐπέτυχεν τῆ μεσολαβήσεϊ τῆς Κας Ροστάν. Ὁ Ροστάν ἐρωτώμενος πῶθεν ἐνεπνεύσθη τὴν ἰδέαν νὰ γράψῃ δράμα ἐπὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Ραϊγστὰδ, ἐξομολογεῖται ὅτι τὴν πρώτην ἰδέαν ὀφείλει εἰς μίαν παλαιάν εἰκόνα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ναπολέοντος, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ μικρὸ παιδί ἔβλεπε εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἡ ὁποία εἶχε βιθύτατα ἐντυπωθῆ εἰς τὴν παιδικὴν του ψυχὴν, τῶσων ὅσπερ νὰ τὸν παρακολουθῇ καὶ εἰς τὰ ὄνειρά του. Εἰσερχόμενος κατόπιν εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἔργου του ὁ Ροστάν διηγείται ὅτι ὁ «Ἀετιδεὺς» εἶνε πλήρως ἀπὸ σκληρᾶς ψυχολογικῆς πάλης. Ὅτι τὸν εἰλκυσε πρὸς τὸν ἥρωά του εἶνε ἡ ἀνάμιξις δύο αἱμάτων, τοῦ αἵματος τῶν Ἀψθούργων, τῆς δυστυχούς αὐτῆς κατ' ἐμότης δραματικῶν πεπιτεσιῶν οἰκογενείας καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Ναπολέοντος. «Ὁ ἥρωας μου, ἐξακολουθεῖ ὁ Ροστάν, εἶνε ἕνα εἶδος νεωτέρου Ἀμλέτου. ἕνας νεοραβενικός, ἂν θέλετε ἕνα δεύτερον Σιδηροῦν Προσωπεῖον, μὲ μίαν σκεπτικὴν καὶ συγκινητικὴν ζωὴν, ὠραίος, ἀγαθόμενος ἀπὸ τὰς γυναῖκας καὶ μὴ ἀγαπῶν καμμίαν μὲ τὰ σωστά του». Ὅταν ὁ παρισινός

ρεπόρτερ ήρώτησε τὸν Ροστάν, ποῖον εἶνε τὸ φιλοσοφικὸν συμπέρασμα τοῦ ἔργου του, ὃ ποιητὴς ἀπήντησεν ἐπὶ λέξει :

— Ἡ δεσπόζουσα ἰδέα εἶνε ὃ δοξασμὸς τοῦ λαοῦ περισσώτερον ἀπὸ τὸν Νηπολέοντα, διότι ὁ λαὸς δημιουργεῖ τὸ μεγάλειν καὶ τὴν δόξαν ἐνὸς ἔθνους.

Ἐπὶ φιλολογικὴν ἐποψὴν ὁ «Ἀστειδὺς» ἀποκλίνει πρὸς τὴν νέαν ἔνστιχον κωμωδίαν.

— **Πράγματα τοῦ εἶδα.** Ὅσακις νέα σειρά πεζῶν ἔργων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ ἔρχεται εἰς τὴν δημοσιότητα ὅλοι λέγουσι: τί κρῖμα τοῦ ὃ ποιητὴς ἔχασε τόσον καιρὸν ν' ἀραδιάζῃ τόσας ὁμοιοκαταληξίαις, ἀκόμη καὶ πλουσίαις, ἄλλως θὰ ἔκχμνε ἕνα θρυμᾶσιον ρεπόρτερ.

Ἡ δευτέρα αὕτη σειρά τῶν πραγμάτων τοῦ εἶδα ἀποτελεῖ διασκεδαστικώτατον τόμον ἀπομνημονευμάτων. Ἐκτὸς τῶν σημειώσεων τῶν ἐπιγραφομένων: «Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Χριστιανῶν», καὶ «Θαυρακικαὶ Ἀναμνήσεις», τὰ περίεργα στίχοι ἐκ τῆς αὐτῆς αὐτῆς τοῦ Λουδοβίκου-Φιλιππου, ἐκ τῆς Ἀκκαδημίας, τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1848 καὶ πρὸ πάντων αἱ σελίδες ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουνίου εἶνε ἐνδιαφέροντος ὄχι τόσον ἀποκλυπτικοῦ, ὅσον ζωγραφικοῦ.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ σελὶς αὕτη ἐκ τῆς παραστάσεως τοῦ Ἐρνάνη.

7 Μαρτίου 1830. Μεσονύκτιον

«Παίζουσι τὸν Ἐρνάνη εἰς τὸ Γαλλικὸν Θέατρον ἀπὸ τῆς 25 Φεβρουαρίου. Κάθε βράδυ αἱ εἰσπράξεις ἀνέρχονται εἰς πέντε χιλιάδας φράγκα. Τὸ κοινὸν σφύριζε σὲ κάθε παράστασι ὅλους τοὺς στίχους. Εἶνε μοναδικὸν πανδαμῶνιον. Τὸ παρτὲρ οὐδ' ἀλλάζει, τὰ θεωρεῖα σκίζουσι στὰ γέλια. Οἱ ἤθοιοι εἶνε ἀγανακτιζόμενοι καὶ τερροῦν ἐχθρικὴν στάτιν' οἱ πλεῖστοι εἰρωνεύονται ὅσα ἔχουσι νὰ εἰποῦν. Ὁ τύπος ὑπέφερε σχεδὸν σύμφωνος καὶ ἐξικολοῦσθαι κάθε πρῶτὸν νὰ σαρκάζῃ τὸ δράμα καὶ τὸν συγγραφέα. Σὲ ὁποιοδήποτε ἀναγνωστήριον καὶ ἂν εἰσέλθω δὲν μπορῶ νὰ βρῶ ἐφημερίδας χωρὶς νὰ διεκτάω: «Ἀκατανήγστο σὰν τὸν Ἐρνάνη, ἡλίθιον, ψεύτικον, στομφώδες, ὑπεροπτικὸν καὶ σκοτεινὸν σὰν τὸν Ἐρνάνη». Ὅσακις πηγαίνω εἰς τὸ θέατρον κατὰ τὴν παράστασιν βλέπω κάθε στιγμὴν εἰς τοὺς διαδρόμους ὅπου μὲ κίνδυνον εἰσέρχομαι θεατὰς νὰ βγαίνω ἀπὸ τὰ θεωρεῖα τῶν καὶ νὰ κτυποῦν τίς πόρτες μὲ ἀγανάκτησιν. Ἡ δεσποινὶς Μάρς παίζει ἐντίμως καὶ πιστῶς τὸ ρόλο της, ἀλλὰ μὲ ἀναγελᾶ μπροστὰ στὰ μάτια μου. Ὁ Μισελὸ παίζει στατικῶς καὶ μὲ ἀνογελᾶ πίσω μου. Δὲν ὑπάρχει μηχανικὸς, κομπάρσοι, φανοκόρος τοῦ νὰ μὴ μὲ δείξῃ μετὰ τὸ δάκτυλον».

Καὶ ἀπὸ τὰς σκηνὰς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουνίου τὸ εἶδος ἀνέκδοτον:

«Ἐκείνη τῆ στιγμῇ μιὰ γυναῖκα φάηκε ἐπάνω στὴ κορφή τοῦ ὀδοφράγματος, νέα γυναῖκα, εὐνορη, μὲ τὰ μαλλιά ξέπλεκα, φοβερά τὴν ὄψιν Ἡ γυναῖκα αὕτη, ἡ ὁποία ἦτο κοινὴ, ἐσήκωσε τὰ φουστάνια της ὡς τὴ μέση της καὶ ἐφώναζε στοὺς ἔθνοφύλακας μ' ἐκείνη τὴ φρικτὴ γλῶσση τῶν καταγωγίων τοῦ πρέπει κανεὶς πάντα νὰ μεταφράζῃ:—Ἄτιμοι, κτυπάτε. ἂ, τολμᾶτε ἐπάνω στὴ κοιλιά μιανῆς γυναῖκας!

«Ἐδῶ τὸ πρᾶγμα κινήθησε τρομερῶς. Ἡ ἔθνοφρουρὰ δὲν ἐδίστασε. Τὸ πῦρ μιᾶς διμοιρίας ἀνέτρεψε τὴν ἀθλίαν. Ἐπεσε ἐκβάλλουσα γοερὰν κραυγὴν. Σιωπὴ φρίκης ἐπηκολούθησε μέσα στὸ ὀδοφράγμα καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιτιθεμένων στρατιωτῶν.

«Ἐξαφνὰ ἀνεφάνη καὶ δευτέρη γυναῖκα. Αὕτη ἦτο νεώτερά καὶ ὠραιότερά ἀκόμη μολὶς δεκαεπτὰ χρόνων. Ἄλλὰ τί ἀξιοθρήνητος δυστυχία! Καὶ αὕτη ἦτο ὅπως ἡ ἄλλη καινὴ γυναῖκα! Καὶ ὅπως ἡ ἄλλη ἐσήκωσε τὰ φουστάνια της, εἶδειε τὴ κοιλιά της καὶ ἐφώναζε:—Βιρεῖτε κικουῦργοι!» Ἐκεῖνοι ἐπυροβόλησαν. Κατέπεσε τροπημένη ἀπὸ σφαῖρας ἐπάνω στὸ σῶμα τῆς πρώτης.

«Καὶ μὲ τὴν σκηνὴν αὕτην ἤρχισεν ὁ ἐμφύλιος ἐκεῖνος πόλεμος».

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ.—ΟΙ ΚΑΤΑΦΡΟΝΗΤΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ★ ΥΠΟ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ.

Εἰς μελέτην του περὶ τοῦ γάλλου ποιητοῦ Ἀλφρέδου Δὲ Βινὸ ὃ ἐπιφανὴς κριτικὸς Μαλχιὸρ Δὲ Βογκὲ παρατηρεῖ ὅτι κοινὸν ἀξίωμα κρατεῖ μεταξὺ τῶν ξένων, Γερμανῶν, Ἀγγλων, Ρώσων: τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἶνε ὅτι οἱ Γάλλοι στεροῦνται ποιήσεως. Κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ξένων, καὶ μὲν οἱ Γάλλοι κατέχουσιν εὐγλώττους, περιπαθεῖς, γραφικοὺς στιχοπλόκους, σφοδρῶς συγκινούντας τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν· ἀλλ' ὅμως ἀμοιροῦσι πραγματικῶν ποιητῶν, ἂν ποίησις εἶνε ἡ διάχυσις τοῦ ἐνδομύχου ὄνειρου, ἡ ἀφελῆς καὶ εἰλικρινῆς φαντασία, ἡ μὴ ψάλλουσα ἢ ὃ' εαυτὴν καὶ μόνην, χωρὶς καμμίαν ἀνάμιξιν ρητορικῆς, ἡ ἀνεπαίσθητως εἰσδύουσα καὶ πληροῦσα τὰς ψυχὰς. Τοιαύτην ποίησιν, ὄχι λαμπρότητα σαλπίσματα, ἀλλὰ ψίθυρον ὡς διαβαινούσης μοναχικῆς τινος καὶ συγκεντρωμένης ἐν τῇ φύσει σκιᾶς, ἀπολαμβάνει τις εἰς τοὺς στίχους τοῦ Γκαῖτε, τοῦ Νοβαλὶς, τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Κήτε, τοῦ Τοῦτσεφ. Τὴν ἀνόθευτον αὐτὴν ποίησιν, τὴν μόνην ἀξίαν τοῦ ὀνόματος, δὲν εὐρίσκουσιν οἱ ξένοι οὔτε εἰς τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ, οὔτε εἰς τοῦ Μυσσέ, οὔτε εἰς αὐτοῦ τοῦ Λαμαρτίνου τὰ ἔργα. Τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν τοῦ ἄσματος, συμπτυσσομένου εἰς τὰ βαθύτατα καὶ τὰ ἰδιαίτατα τῆς ψυχῆς, ἄνευ τινὸς ἄλλου σκοποῦ, ἢ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄσμα, τὴν ἀπόλυτον ἀπλότητα καὶ εἰλικρινεῖαν τῶν θαυρῶν τῶν χρομένων ἐν τῇ ἐβήμῃ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς νυκτός, διὰ τὸν Θεὸν καὶ μόνον, μακρὰν παντὸς κοινοῦ, ἔξω πάσης κοινωνικότητος, τὴν ἔλλειψιν αὐτὴν τῶν γάλλων ποιητῶν, οἵτινες πλούσιοι εἰς ἀδάμαντας καὶ εἰς σαπφείρους, ἐν τούτοις στεροῦνται τοῦ μυστηριώδους μαργαρίτου τοῦ κρυπτομένου εἰς τῶν θαλασσῶν τὰ ἔγκατα, ὃ Βογκὲ ἐξηγεῖ ὡς ἑξῆς: «Οἱ ἰδιοὶ μας, λέγει περὶ τῶν ποιητῶν τῆς πατρίδος του, ὁσακις ψάλλουσι, γνωρίζουν ὅτι ψάλλουσιν ἐνώπιον ἀκρατῶν κραυγάζουν, κλαίουσι, δέονται, ρεμβάζουν δι' ὅλους». Κατὰ ταῦτα, τῶν γάλλων ποιητῶν κύριον γνώρισμα εἶνε ἡ θεραπεία τοῦ κοινοῦ, ἡ κοινωνικότης. Εἶνε σχεδὸν ὁμόφωνος ἡ ὁμολογία τῶν κορυφαίων τῆς κριτικῆς, μηδὲ αὐτῶν τῶν γάλλων κριτικῶν ἐξαιρουμένων, ὅτι τοὺς μεγάλους προφήτας καὶ μυσταγωγούς τῆς ποιητικῆς τέχνης ἀπαντῶμεν μεταξὺ τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν ἔθνων, καὶ ὅτι οἱ γάλλοι δὲν δύνανται ἀνεπιφυλάκτως νὰ καυχῶνται διὰ ποιητὰς μεγάλους, ὡς οἱ ξένοι, τοῦλάχιστον

κατὰ τὸν λέγοντα τοῦτον αἰῶνα, ἢ μόνον καθόσον οἱ ποιηταὶ τῶν οὐ-
τοι ὑπέστησαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γερμανικοῦ
πνεύματος. Ἄν ἡ ὁμολογία αὕτη ἀληθεύῃ, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν,
ὡς λογικὴν ἀκολουθίαν ταύτης, ὅτι ἐν ἓκ τῶν σπουδαιωτάτων αἰτίων τοῦ
μεγαλείου τῶν γερμανῶν καὶ ἀγγλῶν ποιητῶν ἀποτελεῖ ἡ καταφρόνη-
σις τούτων πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην, ἢ πίστις πρὸς τὴν ἰδίαν τῶν μόνον
ὑπέροχον ἀτομικότητα, ἢ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀπὸ πάσης ἐπιρροίας τούτου ἢ
ἐκείνου τοῦ κοινωνικοῦ κύκλου, ἢ ἀδάμαστος ἀνεξαρτησία τῶν, ἢ σατα-
νικότης τῶν, κατὰ τὴν περὶ τοῦ Βύρωνος φράσιν τοῦ Μισελῆ, ἢ ἀντικοι-
νωνικότης τῶν· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοινωνικότητα τῶν γάλλων, οἵτι-
νες διὰ τοῦτο δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναρριχηθῶσι μέχρι τοῦ κορυφαίου
ὑψους, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ καταπλήττουσιν οἱ ἀλλόφυλοι ἐκείνων ὁμοτεχνιοί.

Ἡ ἐν ἀρχῇ μνημονευομένη παρατήρησις τοῦ βαθύφρονος κριτικοῦ δὲν
ἔγινεν ὑπ' αὐτοῦ πρώτου καὶ μόνου. Πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ Βογκῆ ἡ κυρία
Στάελ εἰς τὸ περιφθονοῦν περὶ «Γερμανίας» σύγγραμμά της τὴν ὑπεροχὴν
τῶν γερμανῶν ποιητῶν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς γάλλους, ἀποδίδει εἰς
τὴν πνευματικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ εἰς τὴν πρωτοτυπίαν τὴν ἀτομικὴν
τῶν πρώτων. Εἰς τὴν Γερμανίαν, λέγει ἡ Στάελ, δὲν ὑπάρχει καθωρι-
σμένη καλαισθησία· τὰ πάντα ἀνεξάρτητα, κατὰ τὴν ἀτομικὴν βούλη-
σιν· διὰ τοῦτο οἱ Γερμανοὶ ἐπέδωκαν μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἔθνους εἰς τὴν
λυρικὴν ποίησιν. Τὴν ἀκρίθειαν τῆς γνώμης τῆς γαλλίδος συγγραφῆς λαμ-
πρῶς ἐπικυροῦσιν οἱ λόγοι τοῦ διασήμου φιλοσόφου Ἐγγέλου εἰς τὴν
«Ποιητικὴν» του· καὶ οὗτος τὴν ὑπεροχὴν τῆς γερμανικῆς ποιήσεως
ἀποδίδει εἰς τὸν ὑπερήφανον ἀτομισμόν τῶν ποιητῶν τῆς πατρίδος του·
δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ κοινόν, δὲν φροντίζουν νὰ εἶνε εὐάρεστοι πρὸς
τὸν θεατὴν ἢ πρὸς τὸν ἀναγνώστην· ἐν μόνον ἐπιδιώκουσι· τὸ νὰ ἐκ-
φράζωνται κατὰ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῶν ἀτομικότητα· εἰς ἐν μόνον ἀπο-
βλέπουσιν· εἰς τὴν πρωτοτυπίαν. Καὶ δι' αὐτὸ εἶνε ὑπέρτεροι τῶν Γάλ-
λων, οἵτινες, ὅπως ἀντιθέτως, θηρεύουσι τὴν πρόσκαιρον ἐντύπωσιν· ἔχουσι
πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κοινόν. Ἐν Γαλλίᾳ τὴν καλαισθησίαν δεσμεύου-
σιν ὀρισμένοι κανόνες· εἰς τὴν Γερμανίαν, ἀναρχία πλήρης. Ταῦτα ὁ
Ἐγγέλος.

Τόσον εἶνε ριζωμένη εἰς τὴν κριτικὴν συνείδησιν ἡ ἀλήθεια αὕτη, ὥστε
δὲν ἐδίστασε νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ ὁ πρύτανης τῶν συγχρόνων κριτικῶν ἐν
Γαλλίᾳ, ὁ αὐστηρότερον ἄλλων ὑποβάλλων τὰς σκέψεις του εἰς τὸ ζήτημα
τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν ἀποδείξεων. Ὁ Βρυνετιέρ εἰς τὸ δίτομον σύγ-
γραμμά του περὶ τῆς «Ἐξελίξεως τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἐν Γαλλίᾳ»,
ἀναφέρων τοὺς λόγους συγγραφῆς τινός, ἐξ ἀφορμῆς ἐνός ἔργου τοῦ
Γκαϊτε, καθ' οὗς ἐν Γερμανίᾳ, ὅπως ἀντιθέτως πρὸς τὴν Γαλλίαν, ὁ
πνευματικῶς ἐργαζόμενος μοχθεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὸ μᾶλλον ἀλλόκοτον μέρος
τῶν ἰδίων ἐντυπώσεων, πᾶν ὅ,τι προσεγγίζει τὸ ἀκατάληπτον διὰ τοὺς
ἄλλους, ἀποκαλεῖ ἀτομικτικὰ τὰ λογοτεχνικὰ προϊόντα τῶν βορείων
λαῶν, καὶ λέγει ὅτι ὁ Βύρων καὶ ὁ Γκαϊτε, οἱ ἐπισημότεροι ἀντιπρό-
σωποι τοῦ πνεύματος τῆς φυλῆς τῶν εἶνε ἐν ταυτῇ καὶ οἱ μᾶλλον ἀτο-
μισταί· οἱ γράφοντες—εἶνε ἢ κρίσις τοῦ Βρυνετιέρ περὶ τῶν συγγραφέων

τοῦ Βοργᾶ—γράφουσι δι' ἑαυτοῦς. Οὔτε κανόνες περιορίζουσι τὴν ἐλευ-
θερίαν τοῦ ποιητοῦ, οὔτε κοινὸν εἰς ὃ φροντίζει νὰ ἀρέσκῃ ὁ ποιη-
τῆς. Τὸ ἀγγλικὸν humour εἶνε τὸ δικαίωμα τοῦ συγγραφέως ὅπως
περὶ πικρὸς ἐλευθέρως σκέπτεται· ἀλόγονοι καὶ τὸ γερμανικὸν Gemüth.
Ὁ ποιητῆς, ἀντιθέτως πρὸς τὸν ῥήτορα, ψάλλει διὰ νὰ ψάλλῃ· ἐξ ἑαυ-
τοῦ ἀρύεται τὰ πάντα.

«Ὁ ποιητῆς, γράφει τοῦ ὁ Ἐγγέλος, δύναται νὰ ἀντιστῇ κατὰ τῶν
στενῶν καὶ κακοζήλων ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ τοῦ ἔθνους του. Καὶ
τότε διὰ τὴν ἀσυμφωνίαν ταύτην δὲν πταίει ἐκεῖνος, ἀλλὰ τὸ κοινόν.
Ὁ ποιητῆς ἄλλο καθήκον δὲν ἔχει ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ
τὸ ὄθουν αὐτὸν δαιμόνιον». Πᾶς ποιητῆς ὅσον βαθυτέραν τρέφει τὴν
συνείδησιν τοῦ καθήκοντος τούτου τόσον βαθυτέραν τρέφει μέσα του καὶ
τὴν κατὰ τοῦ κοινοῦ περιφρόνησιν, τόσον καθαρωτέραν ἔχει τὴν συναί-
σθησιν τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς ἀπέναντι τῶν πολλῶν· διότι τὸ κοινόν φύσει
τρέμει τὸν τρικυμιώδη καὶ βυθυπόθμενα ὠκεανὸν τῆς ἀληθείας· ἀρέσκε-
ται εἰς τὴν ρηγὴν καὶ βορβορώδη λιμνοθάλασσαν τῶν προλήψεων· διότι
οἱ πολλοὶ βαδίζουσι ἀνέτως ἐπὶ τῶν ὀμαλῶν καὶ χωροσταθμισμένων
τόπων, ἐφ' ὧν διήλθεν ὁ κύλινδρος τῆς ἰσοπεδώσεως, στενοχωροῦνται δὲ
καὶ παρακάμπτουσιν ἀγανακτοῦντες τὸ βῆμα, ὡσὰν βλέπουσιν ὄρθου-
μένους ἐνώπιόν των τοὺς ἀποτόμους καὶ ἀπροσίτους βράχους τῶν δαιμο-
νίων πνευμάτων. «Συχνὰ γελῶμεν, εἶπεν ὁ φιλόσοφος, μετὰ τὰ σημαντι-
κώτατα πράγματα καὶ μετὰ τὰς βαθυτάτας ἀληθείας· ἀρκεῖ ὅτι ταῦτα ἀν-
τιτίθενται εἰς τὰς συνήθειας καὶ τὰς καθημερινὰς ἡμῶν ἰδέας».

Διὰ τοῦτο θὰ ἠδυνάμην νὰ ὀρκισθῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ποιητῆς, καθ'
ἕλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ὅστις νὰ μὴ ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην, ἀπαῖς
τούλάχιστον ἐπὶ ζωῆς του, τοῦ νὰ ἐξωτερικεύσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον
ἀπεριφράστως τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὴν περιφρόνησιν του κατὰ τοῦ κοι-
νοῦ, εἴτε διὰ τῆς θαποῦς κυριολεξίας τοῦ πεζοῦ λόγου, εἴτε διὰ τῆς ὑπο-
νοητικῆς λαμπρότητος τοῦ στίχου. Ἀμφιβάλλω ἂν ὑπῆρξε ποιητῆς μὴ
εὐρεθείς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τανύσῃ τὸ τόξον του κατὰ τοῦ ἐχθροῦ,
ὡς ἐτιτολόφει τὸ κοινόν ὁ μέγας ἀγγλος ποιητῆς Βράουνιγκ, ἀπὸ τοῦ
Πινδάρου, ὑπερηφάνως ἀνακράζοντος ὅτι τοὺς ἕμους του, ὡκέα βέλη, ἐκ-
πέμπει μόνον διὰ τοὺς σ υ ν ε τ ο ὗ ς, διότι τὸ πλῆθος δὲν τοὺς ἐννοεῖ,
μέχρι τοῦ ἡμετέρου Σολωμοῦ, ἐκφέροντος τὴν πολυσήμαντον κραυγὴν
«Δὲν ζῆ κανεὶς καλὰ παρὰ μόνος».

Τὸ νὰ ζῆ κανεὶς μόνος τὴν πνευματικὴν του ζωὴν, τὸ νὰ ζῆ κανεὶς
ἀπηλλαγμένος τῶν διαφόρων κοινωνικῶν προλήψεων, διαμαρτυρούμενος ἐ-
ναντίον τῶν κοινωνικῶν δουλειῶν, εἶνε ἴσως ὁ κυριώτατος ὅρος πρὸς ἄνθρωπον
καὶ καρποφορίαν τῆς ζωῆς ταύτης, πρὸς γέννησιν τῶν ὠραίων καὶ τῶν
ἀθανάτων ἔργων. Πληρέστατα κατανοῶ τὴν μεγάλην ψυχολογικὴν ἀκρί-
θειαν τῶν λόγων, οὗς ἀναπτύσσει ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰς τῶν ἡρώων φι-
λοσοφικοῦ τινος διαλόγου τοῦ Πύλου Μπουρζέ· αὐτὸς ἔφη, λέγει,
ὅτι τὸ πρᾶγματι ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόφευκτον μέρος τοῦ ἔργου τῶν οἱ
μεγάλοι ποιηταὶ δὲν χρεωστοῦσιν εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασιν τοῦ πε-
ριβάλλοντος. Πᾶσα μεγάλη δύναμις ποιητικῆς δημιουργίας ὑφίσταται, ὡς

πρώτιστον νόμον, ποιάν τινα απομόνωσιν. Μάλιστα προβαίνω μέχρι τού να υποστηρίξω ότι ευεργετεί τόν καλλιτέχνην ἢ ἔλλειψις κοινωνίας, δυναμένης νά τόν ἐννοῇ. Πανταχοῦ ὅπου ἐννοούμεθα, παρατηρούμεθα· ὅπου παρατηρούμεθα, τὸ αἰσθανόμεθα· καὶ τὸ αἰσθημα τοῦ ὅτι μᾶς βλέπουν καὶ μᾶς προσέχουν, φθάνει διὰ νὰ νοθεύσῃ κάπως τὴν εὐκρινείαν... Ἄλλὰ πᾶσα προσπάθεια πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν νέου κόσμου ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων συνεπάγεται ἄφραστον καὶ ὑψηλὴν παραίτησιν ἀπὸ τὰς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἄλλων· διότι τὸ ὅτι εἶσαι νέος, σημαίνει ὅτι διαφέρεις καὶ ὅτι ἀπαρέσκευς.

Δὲν εἶνε ὑποκείμενον τοῦ παρόντος ἄρθρου ἡ τέχνη τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ ἡ σχέσις των πρὸς τὴν κοινωνίαν. Οἱ νεώτεροι, ὡς ἄν τις εἶπεν εὐκαιρία, ἐμφαντικῶς ἐξεδήλωσαν τὴν ἀπέχθειάν των πρὸς τὰς λεγομένας ἀπαιτήσεις τοῦ κοινού· ἀναμέσον ἐκείνου καὶ ἑαυτῶν ἀνυψοῦσι τὸ ὑπέροχον ἐγὼ· τὸ ἐγὼ, ὡς ὁ Φίχτε τὸ ἐκήρυττε· νόμον τῆς ὑπάρξεως, κατ' ἐξοχὴν ὀημιουργόν. Ὁ Βύρων εἰς τὰς σημειώσεις τοῦ «Μάμφρεδ», τοῦ πρὸς τὸν «Φάουστ» ἀνθαμιλλομένου ἀριστουργήματος αὐτοῦ, μετὰ δυσκόλως συγκατασκευασμένης ὑπεροφίας σπεύδει νὰ ὁμολογήσῃ, ὁ ἐπαναστάτης, ὁ ἀντικοινωνικός ποιητής, ὅτι τὸ ὄραμά του κατώρθωσε νὰ τὸ καταστήσῃ ἐντελῶς ἀκατάλληλον πρὸς θεατρικὴν παράστασιν, τὴν ὁποίαν «πολὺ ἀποστρέφεται». Ὡς νὰ ἤθελε διὰ τούτου νὰ παραστήσῃ τὴν ἀποστροφήν του πρὸς πᾶν ὅτι ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὸν ποιητὴν εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ κοινού, νὰ ὑποχρεώσῃ ἐκεῖνον εἰς τήρησιν συνθηκῶν καὶ κανόνων, νὰ δεσμεύσῃ καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον τὸ ἀπαράβιαστον δικαίωμα πρὸς ἐλευθέρην διάχυσιν τῆς ἀτομικότητός του. Ὁ Σέλλεῦ ἀπ' ἐτέρου, ὁ μεγαλοφυὴς ἀντίτεχνος τοῦ Βύρωνος, ὅστις ἐξῆσε καὶ ἀπέθανεν ἀγνοηθεὶς ἢ παραγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ κοινού, ποιητής, κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Μακκόλαϊ, κατέχων «ὑπὲρ πάντα νεώτερον ποιητὴν τὰ ὑψίστα χαρίσματα τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς ἀρχαιότητος», δυστύχημα τῆς ἐποχῆς του ἀποκαλεῖ, εἰς τὸν πρόλογον τῆς οὐρανοδόμου ἐποποιίας του «Λάων καὶ Κῦθνα», τὸ ὅτι οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς, ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιλήθμονες τῆς ἀθανασίας, ὑπερβάλλουσιν εὐαισθησίαν δεκνύουσι πρὸς τὰ ἐγνώμια καὶ πρὸς τὰς κατακρίσεις· γράφουσι καὶ εἶνε διηνεκῶς κυριευμένοι ἀπὸ τὸν φόβον τῶν περιοδικῶν καὶ τῆς κριτικῆς των· ἀλλ' ἢ κριτικῆ ἀνυψοῖ τὴν κεφαλήν ὅπου εἶνε ναρκωμένη ἢ ἀνυπαρκτος ἢ ποιησις· «προσεπάθησα νὰ γράψω, ἐπιλέγει, μὲ παντελῆ καταφρόνησιν τῆς ἀνωνόμου λογοκρισίας· οὕτω φρονῶ ὅτι ἐπραττον ὁ Ὀμηρος, ὁ Σαίξπηρ καὶ ὁ Μίλτων». Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ κοινόν, κατὰ τοῦ ὁποίου τὸσον ἀδι-ἀλλάκτος δεκνύεται ὁ Σαίξπηρ τοῦ λυρισμοῦ, ὡς ἀπεκλήθη ὁ ποιητής τοῦ «Ἀλάστορος», δὲν εἶνε τὸ λεγόμενον πολὺ κοινόν, ἢ ἀσύλληπτος ἐκείνη καὶ γιγαντιαία ἐν τῇ ἀμορφίᾳ αὐτῆς σκιά, τὴν ὁποίαν συνειθίζομεν νὰ ἐπικαλούμεθα ὑπὸ τὸ ὄνομα «ὄλος ὁ κόσμος», ὡς ἄν τις δὲν ἔχομεν νὰ καταφύγωμεν εἰς ἐπικλήσιν θετικῆς τινος καὶ ὑποκειμένου εἰς ἔλεγχον ἐπιχειρήματος· εἶνε τὸ κοινόν τῶν γραμματισμένων καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων, τῶν νοικοκυραίων καὶ τῶν σκλονίων, τῶν δημοσιογραφούντων, τῶν ἐπικρινόντων, τῶν ἀδόλοισχούντων· τὸ κοινόν τῶν ἀξιωματικῶς ὀμιλοῦν-

των περὶ ὅσον ἀγνοοῦσιν· τὸ κοινόν ἐκείνων οἵτινες δεκνύουσι ὅτι ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ἢ εἰρωνεῖα ὑπὸ τινος ὡς εἰς ἐκ τῶν τρόπων ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐμφανίζεται ἡ στενοκεφαλία. Ἄλλ' ἀκριβῶς τοῦτο εἶνε τὸ κοινόν ποῦ κόβει καὶ ράβει, ποῦ θύει καὶ ἀπολλύει. Ὅλιγα τιτοφόρα, ὀλίγα ἐπι-μονοι παρωδίαί εἰς τὰς ἐφημερίδας φθάνουν διὰ νὰ προσδώσουν βαρῆτητα κοινῆς γνώμης, φθάνουν διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσουν τὸ φόβητρον τοῦ κοινού. Τὸ ἀληθές, τὸ γνήσιον κοινόν τοῦ ποιητοῦ, τὸ πνευματικῶς ἐπικεινωνοῦν μετ' ἐκείνου, τὸ προσδεχόμενον παρ' ἐκείνου τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, καὶ ἀντανακλῶν αὐτὸ εἰς συγκίνησιν καὶ εἰς θαυμασμόν, ὡς κύκλον τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ ἔχει, πλὴν τοῦ παρόντος, ὀλόκληρον τὸ μέλλον· δὲν ἔχει τοῦτο καθωρισμένην τινὰ ὑπαρξίν· διατελεῖ εἰς διηνεκῆς γί ν ε σ θ α ι, ἀπαύστως μεταβάλλεται· καὶ τοῦτο σύγκειται ἐκ διαφόρων ἀπομεμονωμένων καὶ ὅλως ἐλευθέρως ἐνεργουσῶν δυνάμεων, ἀναλόγων πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ποιητοῦ· πρὸ παντός δὲν ἀκούεται· εἶνε βωδόν· ἀντὶ νὰ ὁμοιάζῃ τοὺς χοροὺς τῶν ἀρχαίων τραγωιδίων, ὑπενθυμίζει πολὺ μᾶλλον ἤρωας τινὰς ὁραμάτων, περὶ τοὺς ὁποίους στρέφεται ἡ ὄρασις, χωρὶς οὗτοι νὰ ἐμφανίζωνται, καὶ ἄπαξ ἔστω, ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Τὸ γνήσιον τοῦτο καὶ ἀξιόν, τὸ ἀγνωστον καὶ σιωπηλόν, τὸ ἰδεῶδες κοινόν δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ Δάντης, ἀλλὰ τὸ ἄλλο κοινόν, τὸ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐμφανιζόμενον καὶ θορυβοῦν καὶ ἀξιοῦν νὰ κρίνῃ ἀνελικρινῶς ἢ ἀσυνειδήτως, καὶ νὰ θεσπίζῃ περὶ πραγμάτων ὅλως ἔξω τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ κειμένων· τὸ ἀγελαῖον κοινόν τῶν λογίων καὶ τῶν γραμματισμένων τῆς ἐποχῆς του εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ Δάντης, ὅταν ἐκαυχᾶτο ὅτι ὡς γλώσσαν τῆς Θεῆς Κωμωδίας του ἐξέλεξε τὴν «χυδαίαν γλώσσαν ποῦ ὀμιλοῦν, εἰς ὑφὸς ἐλεύθερον καὶ ἀπλοῦν, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία», ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου, κατὰ τὸν βιογράφον του Βελλάνι, «ἡ σοφία του τὸν καθίστα ὑπερόπτην, καταφρονητὴν, ἀλαζόνα· ἠγνῶει τὴν τέχνην τοῦ νὰ καθιστᾶ τοὺς λόγους του προσιτοὺς εἰς τοὺς βεβήλους».

Κατὰ τῶν βεβήλων τούτων ἔρηξε κραυγὴν διαμαρτυρήσεως ὁ Κερβάντες διὰ στόματος τοῦ ἀθανάτου ἤρωός του : «Τὴν ποιήσιν δὲν πρέπει νὰ περιάγωμεν οὔτε εἰς τὰς τριόδους οὔτε εἰς τοὺς ἀντιθαλάμους τῶν παλατιῶν· ἄς ἀποφεύγῃ ἡ ποιήσις πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν γελωτοποιῶν ἢ μετὰ τῶν χυδαίων ἀμαθῶν· καὶ λέγων χυδαίους δὲν ὑπονοῶ μόνον τοὺς ταπεινοὺς πληθῆεις· πᾶς ἀμαθής, ἔστω ἀγροῖκος ἢ πρίγκιψ, πρέπει νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ χυδαίου».

Ὁ Σέλλεῦ μοῦ ἐνθυμίζει τὸν σύγχρονον αὐτῶν ποιητὴν Κήτς, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα ἐν νεαρῶτάτῃ ἡλικίᾳ, ὑπὸ τὰ σκληρὰ κτυπήματα τῆς δημοσιογραφικῆς κριτικῆς τῆς πατρίδος του, ἀπηθανάτισεν ὁ Σέλλεῦ δι' ὑψηλῆς ἐλεγγείας. Ὁ ἔξοχος ὅσον καὶ ἀριστοκρατικὸς ποιητής τοῦ «Υπερίωνος» «βαθυτάτην περιφρόνησιν ἔστρεψε πρὸς τὸ πολὺ κοινόν, κατὰ τὸν βιογράφον του Τέζτ, καὶ οὐδένα κριτὴν ἀνεγνώριζε τῆς ὑπερηφάνου φαντασίας του, πλὴν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ πίστεως πρὸς τὸ ἀπόλυτον κάλλος». Περὶ τούτου μαρτυροῦσιν αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ Κήτς ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς ἕνα τῶν φίλων του : «Δὲν δύναμαι παρὰ νὰ θεωρῶ ὡς ἐχθρόν μου τὸ κοινόν· δὲν δύναμαι ἢ μετ' ἐχθρῶν διαθέσεων νὰ ἀ-

πενθύνωμαι πρὸς αὐτό. Θὰ ἐρριπτόμην ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς Αἴτνας, προκειμένου νὰ προσφέρω μεγάλην τινὰ ἐκδήλωσιν πρὸς τὸν λαόν· ἀλλὰ μισῶ πᾶσαν δημοτικότητα».

Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἡ Τέχνη» γράφων ἄλλοτε ἐσημείωσα τὴν εὐ-
γλωττον ἀγανάκτησιν τοῦ Σίλλερ κατὰ τῆς μωρᾶς ἀξιώσεως τοῦ πρώτου
τυχόντος κοινού, ὅπως χρησιμεύη ὡς γνώμων τῆς ποιητικῆς ἀξίας. Ἄλλ'
οὐδεὶς ἐντονώτερον τοῦ Γκαίτε, καὶ ἐπιγραμματικώτερον αὐτοῦ ὑπέδειξε
τὸ ψεῦδος τῆς ἀξίας, τῆς στηριζομένης ἐπὶ τῆς εὐνοίας τῶν πολλῶν :
«Ὁ ἀγύρτης, λέγει, ἔχει μαθητὰς κατὰ ἑκατοντάδας, καὶ συγκινεῖ τὸν
ὄχλον· ἐνῶ ὁ συνετὸς μόλις ἀριθμεῖ εὐαριθμούς στέργοντες αὐτόν. Αἱ
θαυματουργοὶ εἰκόνες δὲν εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ κακαὶ ζωγρα-
φίαι· τὰ ἔργα τῆς διανοίας καὶ τῆς τέχνης δὲν ἔχουν τίποτε κοινὸν μὲ
τὸν λαόν.» Καὶ οὐδεὶς, ὡς ὁ Γκαίτε παρέστησε τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν
ὁποίαν εὐρίσκεται ὁ ποιητὴς νὰ χωρισθῇ τοῦ κόσμου, ἂν θέλῃ νὰ ὀημι-
ουργήσῃ τὴν ὠραιότητα : «Τὰ καλὰ ἔργα μόνον ἐν τῇ ἀπομονώσει πα-
ράγονται. Τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων μου εἶνε προϊόντα τῆς μονώσεως· μόλις
ἐπεκοινωνῶν μὲ τὸν κόσμον, κάτι τι μοῦ ἔλειπε...»

Κωδῆς Παλαυᾶς

Ο ΑΕΤΙΔΕΥΣ*

ΥΠΟ ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΡΟΣΤΑΝ

[Ἡ σκηνή, τὴν ὁποίαν κατωτέρω δημοσιεύομεν παραλαμβάνοντες ἀπὸ
τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν : «Annales politiques et littéraires» εἶνε ἡ
μόνη δημοσιευθεῖσα μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ ἔργου. Ἀνήκει εἰς τὴν
β' πράξιν καὶ ἀποβλέπει εἰς τὰ μικρῦρια τοῦ Ἀετιδέως, τοῦ
υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, δουκὸς τοῦ Ράιχσταδ, ἐπιτηρουμένου
ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Μέρτερνιχ καὶ προδιδομένου ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτόν].

Ο ΔΟΥΕ

Μὲ καχοσυνειθίζετε. Ἀπὸ πολλὴν ἀγάπῃ
Ὡς τώρα μοῦ ἐδώσατε τοὺς φίλους σας λακίδες...

ΣΕΔΛΙΝΣΚΥ

Νομίζετε Ὑψηλότατε;

Ο ΔΟΥΕ

Καὶ ἂν μὲ ὑπηρετοῦσαν

Καλλίτερα, πῶς εὐτυχῆς ἀληθινὰ θὰ ᾔμουν.
Ἄλλὰ μὲ ντύνουν ἀσχημα, μοῦ φεύγει ὁ λαίμοδέτης.
Καὶ ἔπειτα νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ, ἀγαπητέ μου κόμη,
Ἄφου ἐσεῖς γιὰ ὅλα αὐτὰ φροντίζετε ἐδῶ πέρα,
Εἶνε καιρὸς ποῦ οἱ μπότες μου λιγώτερο γυαλίζουν.

(Ὁ γιατρός παίρνει ἀπὸ τὰ χέρια ἐνὸς ὑπηρέτου ἕνα δίσκο ποῦ ἔφερε).

* Βλέπε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν «Ἐένων Φιλολογιῶν»
τοῦ τεύχους τούτου.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ θέλουσα νὰ σερβίρῃ τὸν δοῦκα.

Φράντς...

Ο ΔΟΥΕ εἰς τὸν Σεδλίτσκν, ὁ ὁποῖος ξαναφεύγει.

Κάτι τι δὲν παίρνετε;

ΣΕΔΛΙΝΣΚΥ

Πῆρα...

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Φαρμάκι πῆρε!

Ο ΔΟΥΕ

Φορέστη!

ΦΟΡΕΣΤΗΣ

Διατάξατε!

Ο ΔΟΥΕ

Γυμνάσια μεθαύριον.

Στις πρώτες λάμπες τοῦ οὐρανοῦ νὰ εἶνε στὸ Γκροσφεν.

Κατάλαβες, αἱ;... Πήγαίνε.

ΦΟΡΕΣΤΗΣ

Καλὰ, συνταγματάρχα.

Ο ΔΟΥΕ στοὺς ἀξιωματικούς.

Πηγαίνετε, σᾶς χαιρετῶ.

(Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐξέρχονται)

(Πρὸς τὸν Σεδλίτσκν δίδων ἕνα γράμμα ποῦ εἶχε στὴ τσέπη του).

Νὰ κι' ἕνα γράμμα ἀκόμα

Ποῦ δὲν τὸ ἐδιαβάσατε, ἀγαπητέ μου κόμη!...

(Ὁ Σεδλίτσκν καὶ ὁ ἱατρός ἐξέρχονται)

ΔΙ' ἘΔΡΙΧΣΤΑ· Ἰ· Ν εἰσελθὼν πρὸ στιγμῆς.

Θαρρῶ πῶς εἶσθε αὐστηρὸς μαζί του!...

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Τί συμβαίνει,

Ὁ δοῦξ δὲν εἶνε ἐλεύθερος καθ' ὅλα;

ΔΙ' ἘΔΡΙΧΣΤΑ· Ἰ· Ν

Αἱ, ὁ πρίγκηψ

Δὲν εἶνε μέσ' τῆ φυλακῆ, ἀλλὰ...

Ο ΔΟΥΕ

Ἄ λ λ ἂ θαυμάζω

Αὐτὸ τὸ ἄ λ λ ἂ σας... Ἐέρτε αὐτὸ τὸ ἄ λ λ ἂ τί λέει;
Δὲν εἶμαι μέσ' τῆ φυλακῆ, Θεέ μου, ἄ λ λ ἂ... Καὶ ὅμως
Δὲν εἶμαι μέσ' τῆ φυλακῆ, ἄ λ λ ἂ... τὸ λέει ὁ λόγος,
Ὅστε ἕνα δευτερόλεπτο φυλακισμένος εἶμαι!
Ἄ λ λ ἂ... τριγύρω μου παντοῦ καὶ πάντα βλέπω κόσμον.
Φυλακισμένος!... νιώστὲ το καλὰ ὅτι δὲν εἶμαι!
Ἄ λ λ ἂ ἂν μοῦρβει νὰ χωθῶ βαθύτερα στὸν κῆπο
Κάτω ἀπὸ κάθε φύλλο ἀνθεῖ ἀξαφνα κι' ἕνα μάτι.
Φυλακισμένος βέβαια δὲν εἶμαι, ἄ λ λ ἂ ἂν θελήσουν
Νὰ μοῦ μιλήσουνε κρυφά, ἐπάνω εἰς τὴν πόρτα
Φυτρῶνει ξάφνου ἕνα αὐτί σᾶν μανιτάρη! Ὅχι
Δὲν εἶμαι μέσ' τῆ φυλακῆ! ἄ λ λ ἂ σᾶν βγῶ καβάλα
Νιώθω τὴν τρυφερὴ τιμὴ κρυμμένης συνοδείας.
Τώρα δὲν εἶμαι ὀλότελα στὴ φυλακῆ βεβαίως!
Ἄ λ λ ἂ διαβάζω δεύτερος τὰ γράμματά μου πάντα.
Δὲν εἶμαι μέσ' τῆ φυλακῆ! ἄ λ λ ἂ τὴ νύχτα βάζουν
Ἐνα λακὶ στὴ πόρτα μου, νὰ, τοῦτον, ποῦ περνᾶει,
Ἐγὼ, ὁ δοῦξ τοῦ Ράιχσταδ φυλακισμένος ὄχι!

Στή φυλακή ἐγὼ ποτὲ, ἀ λ λ ἄ

ΔΙ·Ι·ΔΡΙΧΣΤΑ·Ι·Ν

Τί εὐθυμία!

Ο ΔΟΥΞ

Σπανία!

ΔΙ·Ι·ΔΡΙΧΣΤΑ·Ι·Ν

Ἡ Ὑψηλότης Σας!...

Ο ΔΟΥΞ

Γαληνοτάτη πῆτε.

ΔΙ·Ι·ΔΡΙΧΣΤΑ·Ι·Ν

Πῶς;

Ο ΔΟΥΞ

Ναί, γα...λη...νο...τά...τη αὐτὸς ὁ τίτλος μου ἀνήκει
Προσέξατε καὶ ἄλλοτε νὰ μὴ τὸν λησμονῆτε.

ΔΙ·Ι·ΔΡΙΧΣΤΑ·Ι·Ν χαιρετῶν τὸν δοῦκα

Σᾶς προσκυνῶ.

(ἐξέρχεται)

Ο ΔΟΥΞ πρὸς τὴν ἀρχιδούκισσαν.

Θαυμάσια, αἰ, πῶς; Γαληνοτάτη!

— Τί ἔχετε στὰ χέρια σας;

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Μιά συλλογὴ βοτάνων

Τοῦ αὐτοκράτορος.

Ο ΔΟΥΞ

Λαμπρά! Τοῦ πάππου μου τὰ ἄνθη.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Σήμερα μου τὴν δάνεισε, Φράντζ!

Ο ΔΟΥΞ, βλέπων τὴν συλλογὴν

Ἔμορφη ποῦ εἶναι!

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ, τοῦ δείχνει μιὰ σελίδα

Σὺ ξέρεις τὰ λατινικά, τί εἶνε αὐτὸ τὸ πρᾶμα

Τὸ μαυρισμένο καὶ ξερό;

Ο ΔΟΥΞ

Αὐτὸ εἶνε ἓνα ρόδο

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Φράντζ, καίτι ἔχεις κάμποσες ἡμέραις...

Ο ΔΟΥΞ διαβάζει

Bengalensis!

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Ἄ μάλιστα! κατὰλαθα εἶνε ἀπὸ τὴν Βεγγάλη

Ο ΔΟΥΞ

Σωστά! Σωστά!

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Σᾶν νευρικός μου φαίνεσαι τί ἔχεις;

Ο ΔΟΥΞ

Τίποτε

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Ἄν δὲν σφάλλωμαι, τὸν φίλτατόν σου Πρόκες

Ἐνθουσιώδη σύντροφον μιᾶς μάταιας ἐλπίδας

Τὸν ἔστειλαν πολὺ μακρὰν.

Ο ΔΟΥΞ

Ἄλλ' ὅμως τὸν στρατάρχη

Μαρμὸν μοῦ ἐπρομήθευσαν ἀντὶ αὐτοῦ γιὰ φίλον,

Ποῦ ἐκεῖ περιφρονούμενος, ἐδῶθε ταξειδεύει

Καὶ ὄλοι, τοῦ πατέρα μου προδότην, τὸν συγκαίρουν.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Σοῦτ!

Ο ΔΟΥΞ

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ζητᾷε στή ψυχὴ μου

Νὰ ριζῆ, τὸν πατέρα μου... Ἄχ!

(Κυττάζει τὴ βοτανосуλλογὴ)

Volubilis

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Ἄρχικου

Ἄν καίτι μοῦ ὑποσχεθῆς στὸ λόγο σου νὰ μείνης.

Ο ΔΟΥΞ

Ἄσὰ γιὰ μένα ἔκανες μὲ πείθουν.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Καὶ τὸ δῶρο

Μὴ λησμονῆς ποῦ σοῦκαμα στίς δεκαπέντε Αὐγούστου

Ο ΔΟΥΞ

Αὐτὸ ἐδῶ! Ἐνθύμησι παλιὰ ἑνὸς τροπαίου

Τοῦ ἀρχιδουκός.

(Παίρνει τ' ἀντικείμενα τῆς πανοπλίας).

Πιλικιον τῶν Σωματοφυλάκων,

Σπαθί, τουφέκι παλαιό,

(Κίνημα φόβου τῆς ἀρχιδουκίσσης).

Εἶνε ἄδειο, μὴ φοβῆσθε

Καὶ μάλιστα.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Σοῦτ!

Ο ΔΟΥΞ

Μάλιστα καὶ καίτι ποῦ ἔχω πάρει

Τῶχω κρυμμένο...

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Ποῦ, ληστή;

Ο ΔΟΥΞ

Εἰς τὸ κρησφύγετόν μου.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Λοιπὸν ὄρκισου μου... ἐσὺ τὸν πάππο σου τὸν ξέρεις

Πόσον καλός!

Ο ΔΟΥΞ, (σκύβει νὰ μαζέψῃ ἓνα χαρτάκι

ποῦ ἔπεσε ἀπὸ τὴ βοτανосуλλογὴ).

Τί εἶνε αὐτὸ ποῦ ἔπεσε; ἓνα φύλλο.

(Διαβάζει:)

«Οἱ φοιτηταὶ ἂν ταραχᾶς νὰ κάνουν ἐπιμένουν

Ἐμέσα εἰς τὰ συντάγματα νὰ τοὺς μαζέψουν ὄλους».

(Πρὸς τὴν ἀρχιδούκισσαν).

Ἐλέγχατε... πόσον καλός!

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ, (ξεφυλλίζουσα τὴν βοτανосуλλογὴν).

Μάλιστα, σὲ λατρεύει...

Πόσον καλός!..

Ο ΔΟΥΞ (παίρνει κι' άλλο φύλλο χαρτιού
ποῦ ἔπεσε ἀπὸ τῆ βοτανосуλλογῆ).
Νὰ κι' ἄλλο μπᾶ !
(Διαβάζει).

«Γιὰ τοὺς ἐπαναστάτας
Διαταγὴ στὸ ἱππικὸ νὰ τοὺς καταδιώκῃ.»
(Πρὸς τὴν ἀρχιδούκισσαν).

Πόσον καλός !

(Κλείνει τὴ βοτανосуλλογῆ).
Τὸν ἀγαπῶ, ἔπειτα νὰ εἶνε ξέρει
Δημοτικός... Τὸν ἀγαπῶ.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Τὸ πᾶν γιὰ σὲ νὰ κάνῃ

Μπορεῖ.

Ο ΔΟΥΞ

«Ἄχ ! ἂν τὸ ἤθελε...

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Ὅρκισου πῶς ποτέ σου

Νὰ δραπετεύσῃς ἀπὸ ἔδω δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃς
Πρὶν δοκιμάσῃς μὲ καλὸν τρόπον νὰ τόν...

Ο ΔΟΥΞ

Σοῦ δίδω

Τὸν λόγον μου.

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Θαυμάσια ! Νὰ σ' ἀνταμείψω πρέπει.

Ο ΔΟΥΞ

Σεῖς, θεῖα μου !

Η ΑΡΧΙΔΟΥΚΙΣΣΑ

Ἄ ! τὴν μικρὰν ἐπιρροὴν του ἔχει
Καθένας. Ὁ παράδοξος ὁ φίλος σου, ὁ Πρόκες
Ποῦ σοῦ τὸν ἀπεμάκρυναν... τόσα γι' αὐτὸν ποῦ εἶπα
Κι' ἔκανα... τέλος ἔφθασε !

(Κτυπᾷ καταγῆ; μὲ τὴν ὀμπρέλλα της. Ἡ θύρα ἀνοίγεται. Ὁ Πρόκες φαίνεται.
Ὁ δούξ πέφτει στὴν ἀγκαλιά του. Ἡ ἀρχιδούκισσα φεύγει).

Ο ΔΟΥΞ

«Ἄχ ! ἐπὶ τέλους ἦλθες ! ..

ΠΡΟΚΕΣ

Σοῦτ ! Νὰ σ' ἀκούσουν εἰμποροῦν.

Ο ΔΟΥΞ

Ἄκουνε. Μὰ ποτέ τους

Δὲν μαρτυροῦνε.

ΠΡΟΚΕΣ

Τί ;

Ο ΔΟΥΞ

Ἐγὼ, γιὰ νὰ τοὺς δοκιμάσω
Λόγια ἐπαναστατικὰ ἐπρόφερα πολλάκις,
Μὰ δὲν τὰ ἐπανελάβαν ποτέ τους.

ΠΡΟΚΕΣ

Εἶνε τοῦτο

Παριέργον.

Ο ΔΟΥΞ

Ὁ ὠτακουστής, ποῦ ἀπ' τὴν Ἀστυνομία
Πληρώνεται, τὸ χρῆμα της μοῦ φαίνεσαι πῶς κλέφτει
Καὶ κάνει τὸν βερέκοον.

ΠΡΟΚΕΣ

Κ' ἡ κόμησσαι; Τί νέα;

Ο ΔΟΥΞ

Τίποτε.

ΠΡΟΚΕΣ

ᾠ!

Ο ΔΟΥΞ

Ναί, τίποτε. Μὲ λησμονεῖ ἡ μάλλον
Τὴν ἀνεκάλυψαν, θαρρῶ! Τί κρίμα νὰ μὴ φύγω
Πέρσου! Τί τρέλλα ποῦ καμα! Μὰ δὲν τὸ μετανιώνω
Τώρα μποροῦσα, ἂν ἤθελα! Μὲ λησμονοῦνε ὁμως...

ΠΡΟΚΕΣ

Σοῦτ!... Ἐδῶ μέσα ἐργάζεσθε ; Χαρατωμένο ἀλήθεια
Δωμάτιο!..

Ο ΔΟΥΞ

Κινέζικο. ᾠ! τὰ χρυσᾶ πουλάκια,
Κ' οἱ μάσκες μὲ τίς πονηρὲς ματιές, ὅπου σκεπάζουν
Τοὺς τοίχους μὲ χαμόγελο παλιάτσων! Μ' ἔχουν βάλει
Μὲς στὸ σαλόνι αὐτὸ ἐδῶ, στὰ χρώματα τὰ σκοῦρα
Γιὰ νὰ φαντάζῃ πῶς καλὰ ἡ κάτασπρη στολή μου!

ΠΡΟΚΕΣ

Πρίγκιψ!

Ο ΔΟΥΞ

Μὲ βλάκες μ' ἔχουνε περιτριγυρισμένο.

ΠΡΟΚΕΣ

Τί κάνετε πρὸ ἐξ μηνῶν;

Ο ΔΟΥΞ

Ἀφρίζω ἀπ' τὸ κακό μου!

ΠΡΟΚΕΣ

Τὸ Σαίμπρου δὲ τὸ γνώριζα!

Ο ΔΟΥΞ

Γιὰ μένα εἶνε τάφος!

ΠΡΟΚΕΣ

Ὅμως στὸ βῆθος τοῦρανοῦ τί ὄμορφο ποῦ εἶνε
Τὸ ἀγαλματάκι τὸ μικρὸ τῆς Δέξας.

Ο ΔΟΥΞ

Ναί, ἀλήθεια

Ἐνῶ γιὰ δόξα λαχταρῶ μεγάλη, ἔκει κάτω
Ἐνὰ ὑποκοριστικὸ μοῦ ἔχουν, μιὰ Δοξούλα!

ΠΡΟΚΕΣ

Ὅλο τὸ πάρκον ἔχετε νὰ τρέχετε καβάλλα!

Ο ΔΟΥΞ

Εἶνε μικρὸ, πολὺ μικρὸ.

ΠΡΟΚΕΣ

Πηγαίνετε στὸν κάμ πο.

Ο ΔΟΥΣ

Γιὰ τὸ δικό μου καλπασμὸ μικρὸς εἶνε κι' ὁ κίμπος!

ΠΡΟΚΕΣ

Τί ἄλλο σὰς χρειάζεται λοιπόν;

Ο ΔΟΥΣ

Ὅλη ἡ Εὐρώπη

ΠΡΟΚΕΣ

Σούτ!

Ο ΔΟΥΣ

Καὶ ὅταν ἓνα μέτωπο μὲ δόξα ραντισμένο
 Σηκῶν ἀπ' τὸ βιβλίό μου καὶ ὅταν θαμπωμένος
 Ἄπὸ τοὺς χρόνους τοὺς παλαιοὺς πετιέμαι, κι' ὅταν κλείνω
 Τὸν Πλούταρχό μου καὶ πηδῶ ἀπὸ τῆ βάρκα σου ἔξω,
 Ὡ Καῖσαρ, μὲ τὰ μάτια μου στὰ δάκρυα πνιγμένα
 Κ' ἀφίνω τὸν πατέρα μου κι' ἀφίνω τὸν Ἀννίβα
 Κι' ἀφίνω τὸν Ἀλέξανδρον...

ΕΝΑΣ ΥΠΗΡΕΤΗΣ εἰσερχόμενος

Εἰς τὸν χορὸν ἀπόψε

Τί φόρεμα παρακαλῶ, ὁ Πρίγκιψ θὰ φορέσῃ;

(Μετὰφρασίς Σ' Ν' Π' Β'.)

ΚΑΙ ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΑΣ. — ΔΙ ΣΥΝΑΥΛΙΑΙ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ★ ΥΠΟ Ν. Δ. ΠΑΠΠΟΥ.

Τοῦ κριτικοῦ τὸ ἔργον εἶναι πάντοτε ἄχαρι καὶ ἀχάριστον. Διότι ἀναγκαζόμενος νὰ κρίνῃ καὶ ἐπομένως νὰ εὕρῃ τὰ τρωτὰ μέρη ἔργου τινὸς ἢ ἐκτελέσεως συνήθως θὰ ἔχῃ ἀντικείμενον οὐχὶ τὴν ἄψογον ἐκείνην τελειότητα τὴν ἀφαρπάζουσαν καὶ ἀφοπλίζουσαν καὶ τὸν δυσκολώτερον κριτὴν, ἀλλ' ἐλαττωματικὸν ἢ ὄχι ἀνεπιτυχές. Πάντοτε ἄρα θὰ δυσαρεστήσῃ ἢ τὸν ἐκτελεστήν ἢ τὸν συγγραφέα, ὅστις τὰς ἀντικειμενικὰς παρατηρήσεις ἐκλαμβάνει ὡς προσωπικὰς.

Ἐν Ἑλλάδι, ὅπου δυστυχῶς ἔνεκον μυρίων ὄσων ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν αἰτίων ἢ τέχνη ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς μορφὰς εἶναι ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα, τὸ ἔργον τοῦ κριτικοῦ εἶναι ἔτι δυσκολώτερον. Διότι βεβαίως τὸ περιβάλλον ἐξασκεῖ πάντοτε μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας νὰ παρουσιάσῃ τὰς συνήθεις ἐκτελέσεις τῶν μεγάλουπόλειων τῆς Δύσεως, οὔτε εἶναι δίκαιον νὰ μετρᾷ κανεὶς μὲ τὸ ἴδιον μέτρον, ὅπως ἀλλοῦ.

Αὐτὰ ἐσκεπτόμην ὅταν ἐξερχόμενος τῆς Μουσικῆς Ἐταιρείας προσεπέθηκα νὰ συναρμολογήσω τὰς ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὰς δύο τελευταίας τῆς συναυλίας. Πλὴν μὲ ὄλην μου τὴν καλὴν θέλησιν νὰ εὕρω δικαιολογήσεις καὶ ἐλαφρυντικὰς περιπτώσεις μάλιστα ἠδυνάμην νὰ συγκαρτήσω τὴν ἀγανάκτησίν μου.

Διότι εἶναι βεβαίως χιλιᾶκις προτιμότερον νὰ μὴν ἀκούουν διόλου μουσικὴν οἱ Ἀθηναῖοι παρὰ νὰ διαφθεῖρεται τὸ αἶσθημά των μὲ τὰς

ἄθθεν συναυλίας τῆς Μουσικῆς Ἐταιρείας. Καλλίτερον νὰ μείνῃ τις ἀμαθὴς καὶ ἀνάγωγος παρὰ νὰ ἀνατραφῇ στριθὰ καὶ ἀνάποδα καὶ νὰ γείνη ἡμιμαθὴς καὶ τραμποῦκος.

Τὸ αἶσθημα τῆς μουσικῆς καλαισθησίας καὶ ἂν εἶνε ἔμφοτον, ἔχει ἀνάγκην ὅμως βαθμιαίας, ἐπιπόνου καὶ ἐπιμελημένης ἀναπτύξεως—ὅπως δὲ τούναντιον ἀποτέλεσμα θὰ φέρουν αἱ ἀκροάσεις τῶν ἐσπερίδων τῆς Μουσικῆς Ἐταιρείας.

Τὸ πρόγραμμα τῆς 5. συναυλίας—ἐν παρόδῳ εἰρήσθω ὅτι προξενεῖ ἀπογοήτευσιν τὸ ὡς εἰς χώραν στερουμένην ἰδίᾳ γλώσσῃ καὶ προπάντων ἔθνικῃς προσωπικότητος καὶ ἔθνικῶ ἐγωϊσμοῦ γαλλιστὶ συντεταγμένον πρόγραμμα, —εὐκόλως πείθει περὶ τούτου.

Μόνον δύο ὀνόματα—τὴν εἰσαγωγὴν τῶν Εὐθὺ μῶν γυναιῶν τοῦ Νικολαί καὶ τὴν πομπὴν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Λόεγκριν—ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐκτελεσθέντων συνθεμάτων θ' ἀπήντα τις ἐπὶ τοῦ προγράμματος σοβαρὰς συναυλίας.

Τὰ λοιπὰ ἐκτὸς τοῦ βαλλισμοῦ τοῦ Στράους, ἀναμφισβητήτου ἀξίας, ἀλλὰ μὴ ἔχοντος θέσιν εἰς τοιαύτην συναυλίαν, εἶνε τεμάχια ἀσήμαντα, πλήρη κοινοτοπιῶν, ἐπιπολαιότατα τέλος κάθε ἄλλο ἢ καλὴ μουσικὴ. Ἀπὸ τὴν μομφὴν δὲ αὐτὴν τῆς ἀκαλαισθησίας περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προγράμματος τὴν μαρτυροῦσαν τὴν ἑλλειψιν πάσης σοβαρᾶς προθέσεως καμμία δικαιολογία δὲν σώζει τὴν Μουσικὴν Ἐταιρείαν οὔτε ἡ εὐχερυστάτη τῆς δυσκολίας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν. Διότι ὑπάρχουν ἄπειροι συνθέσεις ἀρισταὶ κλασικαί, εὐκόλοι καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ τις δύο ὀνόματα τὸν Χαίδν καὶ τὸν Μίτσαρτ.

Καὶ θὰ ἠθέλα τῶνόντι νὰ μάθω τί ἰδέαν περὶ τοῦ σκοποῦ τοιούτου ἰδρύματος ὡς ἡ Μουσικὴ Ἐταιρεία ἔχουν οἱ διευθύνοντες τὰ κατ' αὐτὴν. Εἶναι ἢ ὑπὸ τὸ πρόσχημα μουσικῆς συναυλίας συνάθροισις κόσμου ἐν περιβολῇ ἐσπερίδος καὶ τὰ παρεπόμενα ἢ εἶναι ἢ ὅσον αἰὼν τε καλὴ ἐκτέλεσις καλῆς μουσικῆς, ἐκτέλεσις νέων ἔργων ἀγνώστων εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κοινόν, τέλος ἢ διάπλασις καὶ ἡ μουσικὴ αὐτοῦ ἀνατροφῆ; Ἄν τὸ πρῶτον τότε ἴσως ἐπιτυγχάνουν, ἂν τὸ δεύτερον ὄχι μόνον δὲν ἐπιτυγχάνουν, ἀλλὰ τούναντιον φέρουν ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου ἀποτέλεσμα. Διότι ὅπως τις—καὶ πρόκειται περὶ τοῦ μέσου ὄρου τῶν ἀκροατῶν—βαθμιαίως δύναται, καλῶς ὀδηγούμενος, νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν καλὴν μουσικὴν καὶ εἰς καλὰς ἐκτελέσεις ἐκλεπτομένης τῆς καλαισθησίας, οὕτω δύναται νὰ συμβῇ καὶ τὸ ἐναντίον, ὡς δυστυχῶς πολὺ φοβοῦμαι ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν συμβαίνει.

Καθότι καὶ ἡ ἐκτέλεσις, κάθε ἄλλο παρὰ τελεία, φθάνει σχεδὸν εἰς τὸ ὄριον τοῦ ὑπερροῦ, διόλου πρὸς τοῖς ἄλλοις μὴ ὑποβηθουμένη ἀπὸ τὴν ἀκουστικὴν τῆς αἰθούσης. Μόλις καὶ μετὰ βίας κατορθοῦται ἡ ἀπόδοσις τοῦ μελωδικοῦ σκελετοῦ τῶν συνθεμάτων ὅλην αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐνοργανώσεως καὶ τῆς ἀρμονίας χάνονται. Ἀποοῖδεται τὸ γράμμα καὶ οὐχὶ τὸ πνεῦμα. Ἀμφιβάλλω δὲ πολὺ ἂν δύναται τις μὴ ἀκούσας ἄλλοτε τὰς συνθέσεις αὐτὰς, νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν περὶ αὐτῶν ἀπὸ τοιαύτας ἐκτελέσεις.

Τὰ λάθη εἶναι τὰ στερεοτύπως ἐπνευχομένα εἰς κάθε ἐκτέλεσιν. Ἀκούεται ἓνα χάος φθόγγων, μόλις διακρίνεται ἡ δεσπόζουσα μελωδία. Δυναμικὸς ἢ ρυθμικὸς χρωματισμὸς οὐδεὶς. Ἡ ἔλλειψις προπάντων τοῦ πρώτου εἶναι τωόντι πρωτόφανής. Καμμία πλαστικότης, καμμία ἰδιαίτερα ἀντίληψις τῆς πρωτοτυπίας καὶ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐνὸς ἐκάστου τῶν συνθεμάτων.

Ἀναφερόμεν ὀλίγα τινὰ ἰδιαιτέρως. Ἐκ τῶν τεμαχίων τῆς σ' συναυλίας τὰ δύο καλλίτερα ἢ Εἰσαγωγή τοῦ Νικολαί καὶ ἡ Πομπή τοῦ Λόεγκριν ἀπέτυγον ἐντελῶς. Ποῦ ἡ ἀρχαυόφαντος λεπτότης, ἡ τόσο καλῶς χαρακτηρίζουσα τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μελοδράματος; Ποῦ ἡ εὐτράπελος καὶ πνευματώδης ἀντίληψις τοῦ ἔργου τοῦ Σαίξπηρ; Τὸ δὲ μέρος τοῦ Λόεγκριν, τὸ ὁποῖον πάντοτε χάνει ἐκτὸς τῆς σκηῆς, καθὼ προσωρισμενὸν αὐτὴν, ἐπαύθη τόσο μονότονα, τόσο ἀχρωμάτιστα, ὥστε κάθε ἄλλο ὑπενθύμιζεν ἢ τὴν πρὸς τὸν ἀγνωστον νυμφίον πορείαν τῆς αἰθερίας καὶ ἀθώας Ἐλσας. Εἰς τὴν σ' συναυλίαν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ δεσποινὶς Gemma Guiliani τῆς ὁποίας ἡ φωνὴ πρὸς τοὺς ἄνω τόνους δὲν στερεῖται ἐντάσεως. Δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶναι ὁμοίως παντοῦ μορφωμένη, καὶ ἡ μετάπτωσις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος γίνεται λίαν ἐπαισθητή. Εἰς δὲ τὸ πιάνο στερεῖται τῆς ἀναγκαίας γλυκύτητος καὶ εὐκωμψίας. Ἄλλως καὶ ἡ ἐκλογή τῶν τεμαχίων τῆς, κατὰ τὴν γνώμην μας ἀνεπιτυχής, δὲν οἶδει εὐκαιρίαν νὰ κρίνη κανεὶς κατὰ πόσον εἶναι καλὴ μουσικὸς ἢ ὄχι.

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ βαλλισμοῦ τοῦ Στράους, ἀναντιρρήτως καλλίτερα τῶν ἄλλων συνθέσεων δὲν ἐξηγεῖ οὔτε δικαιολογεῖ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐνιαίου ὄρους τοῦ προγράμματος.

Ἡ Ζ' συναυλία, ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν συνθέσεων βεβαίως ἐπιτυχέστερα, ἀπεκάλυπτε δυστυχῶς τὰς αὐτὰς ἔλλειψεις τῆς ἐκτελέσεως. Ἰδιαιτέρως ἀτυχής ἦτο ἡ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ριέντσι καὶ τοῦ Οὐγγρικοῦ Ἐμβατηρίου τοῦ Βερλιόζ. Καὶ τῶν δύο ἡ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια, ἡ ἀδρὰ ἐνοργάνωσις ἐχάνετο εἰς ἓνα κικεῶνα ἀπλαστον, μὴ προξενούντα τὴν ἰσχυρὰν ἐκείνην ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν συνήθως ἐπιτυγχάνει μία κάπως πλέον ἐπιμελημένη καὶ διαυγεστέρα ἐκτέλεσις. Τὸ δεῦτερον μέρος τῆς Εἰσαγωγῆς, ἡ ἐξέλιξις, μόνον μὲ πολὺν κόπον ἠδύνατο νὰ ἀναγνωρισθῇ. Τὸ δὲ ἀριστούργημα ἐκεῖνο τῆς ἐνοργάνωσεως, εἰς τὴν ὁποίαν τόσο ἐξείχεν ὁ Βερλιόζ τὸ ἐμβατήριον τοῦ Ρακόζη, χρειάζεται ἄλλην ὀρχήστραν καὶ ἄλλην διεύθυνσιν κατέχουσαν τὸ ἔργον εἰς ὅλας του τὰς λεπτομερείας ὅπως συγκινήσῃ καὶ ἐπιβληθῇ, καθὼς καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει πάντοτε ὅταν καλῶς ἐκτελεσθῇ.

Ἡ δεσποινὶς Βαλερία Τσίλλερ δυστυχῶς καὶ αὐτὴ ἐξέλεξε τὸ κονσέρτο εἰς μὴ ἔλασσον τοῦ Μένδελσων, σύνθεσιν ἢ ὁποία κοινῶς ἐκτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἀριστοτέχνους τοῦ τετραχόρδου, καὶ ἡτις βεβαίως εἶναι ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψὴν ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων τῆς. Ὡς ἐκ τούτου οὔτε αἱ διάφοροι μεταβάσεις, οὔτε ἡ καδέντσα ἐξετελέσθησαν εὐκρινῶς καὶ καθαρὰ. Ὁ τόνος τῆς—ἡ φωνὴ τοῦ τετραχόρδου—ἀρκετὰ μεστός καὶ μεγάλος εἰς τὰ ἀνδάντε χάνεται μόλις ἀκούμενος εἰς τὰ γοργά. Τὰ ἀνδάντε

αὐτὰ ἐπαιξε μὲ ἀρκετὸν αἶσθημα. Κρίμα μόνον ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἀτελείας τῆς ὀρχήστρας προερχομένη ἴσως ἀνησυχία τῆς καὶ αἱ ἄνω ῥηθεῖσαι τεχνικαὶ ἔλλειψεις δὲν ἐπέτρεπον νὰ κρίνη τις ἂν, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, καὶ πνευματικῶς ἡ δεσποινὶς Τσίλλερ ἦτο κάτοχος καὶ κυρία τῆς συνθέσεως ἢ καὶ πρωτότυπον αὐτῆς ἀντίληψιν ἂν εἶχεν.

Ὁ κ. Κρόμζερ καὶ οὗτος μὲ ἀρκετὴν δύναμιν τόνου εἰς τὰ ἀνδάντε ἐξετέλεσεν ἓνα θαυμάσιον αἶμα τοῦ Βάχ, ἴσως—ἐξαιρέσει τοῦ ὅτι δὲν ἐτόνιζεν ἀρκούντως τὰς φράσεις του ὅπως ἀναδείξῃ τὴν φυσικὴν εἰς τὸν γίγαντα τοῦτον πλαστικότητα καὶ δύναμιν—ἀρκούντως καλὰ, ἐπίσης καὶ τὴν ταραντέλλαν τοῦ Πόππερ, ἔσχεν ὅμως τὸ ἀτύχημα εἰς τὰς ὑψηλὰς ἀναβάσεις νὰ ἐξολισθήσῃ καὶ χάσῃ τὴν ἀπαιτουμένην διαύγειαν.

Καὶ ἀφοῦ εἶπον ἀπροκαλύπτως τὴν γνώμην μου, ἃς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ συστήσω εἰς τοὺς κατὰ τὰ ἄλλα τόσο εὐγενεῖς καὶ ἐπαίνου ἀξίους ἐταίρους τῆς Μουσικῆς Ἐταιρείας, νὰ ἐπιληφθῶσι συντόμως τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐπὶ βάσεων ὑγιεινέτερων καὶ πρὸ πάντων σοβαροτέρων. Πρωτίστως μία τόσο ἀκατάρτιστος ὀρχήστρα ἔχει ἀνάγκην πολὺ περισσοτέρων καὶ ἐπιμελημένων δοκιμῶν.

Αὐτοὶ περισσότερον ὄλων τῶν ἄλλων θέλουσιν ἀνταμειφθῆ ὑπερνεκῶντες τὰς βεβαίως κατ' ἀρχὰς πάντοτε ἀναφουμένους δυσκολίας ὅταν ἔχουν τὴν συναίσθησιν ὅτι λάτρου αὐτοὶ τῆς τέχνης κατώρθωσαν νὰ τὴν ἐπιβάλλουν εἰς τὸ κοινόν, κατώρθωσαν ν' ἀναπτύξου καὶ μορφώσουν αὐτό. Καὶ τότε ἡμεῖς πρῶτοι θὰ τοὺς εὐχαριστήσωμεν θεωροῦντες αὐτοὺς πνευματικὸς εὐεργέτας τοῦ ἔθνους μας καὶ ὄχι ἐκ τῶν μικροτέρων.

Ἀθῆναι, Μάρτιος 1900

Ν. Δ. Πάππος

ΕΝΑ ΛΕΙΨΑΝΟ

ΥΠΟ ΛΑΜΠΡΟΥ ΑΣΤΕΡΗ

Ἐχάθη πλέον, πέθανε ὁ,τι ἐφύλαγα
Κρυφὸ μέσα στὰ στήθη,
Κι' ἔμεινε τώρα μόνον ἓνα λείψανο
Ποῦ θὰ τὸ σβύσῃ ἡ Λάθη,
Προτοῦ μὲ λυώσῃ ὁ Θάνατος—
Ὅθι λυώσῃ αὐτὸ στὴ Λάθη!

Αὐτὸ τὸ κατὶ ἐγλύκανε κι' ἐλάμπρυνε
Τῆς νιότης μου τὸ γῦρο,
Καὶ μ' ἔσυρε κι' ἐγνώρισα σὰν σ' ὄνειρο
Τῆς Παρθενιάς τὸ μῦρο
Ἀπὸ δύο χεῖλην ἀπίκραντα—
Τῆς Παρθενιάς τὸ μῦρο.

Πῶς ἔγεινε στὰ λάμπρωχα γυρίσματα
Τῶν παιδικῶν μου χρόνων

Νὰ πλημμυρήσῃ ὁ τάφος πῶχῳ μέσα μου
Μ' εὐωδιῆς ρόδων μόνον—
Νᾶνε ἡ καρδιά μου πάμπλουτη
Μ' εὐωδιῆς ρόδων μόνον ;

Μιὰν ὥρα ποῦ τὰ σύγνεφα σὰν αἵματα
Πηχτὰ κατὰ τὴ Δύσι
Ἐχύνοντο κι' ὁ πόλεμος ἀπάντεχα
Τὴ Γῆ ἔχε κοκκινίσει,
Κάτι εἶχε ἀνθίσει μέσα μου—
Κάτι κρυφὸ εἶχε ἀνθίσει.

Μιὰν ἄλλην ὥραν ὅπου σιγορράντιζεν
Ὁ ζέφυρος τὸ χῶμα
Τῆς Ἀττικῆς μὲ δάκρυα οὐρανοστάλακτα
Τὸ κάτι ἐκεῖνο ἀκόμα
Ἐβγαζε φύλλα κι' ἀνθίζε—
Κι' ἀνθίζε κάτι ἀκόμα.

Θυμοῦμαι . . . Τὰ Μαγιάπριλα τριγύρω μου
Ἀγκάλιαζαν οἱ κῆποι,
Καὶ σὰν φτεροὶ ἐταράχθη μεσ' στὰ στήθη μου
Τὸ πρῶτο καρδιοκτύπι—
Δειλοῦ πουλιοῦ φτερούγισμα—
Τὸ πρῶτο καρδιοκτύπι.

Τότε . . . Σκοτάδι γύρω μας ἐπλάσαμε
Κι' ἔξω γελοῦσε ἡ Μέρα . . .
Ἄχ τὸ σκοτάδι τὸ κρυφὸ δὲν ἔμεινε
Παντοτεινὰ ἐκεῖ πέρα,
Κι' ἡ Μέρα μᾶς ἐχώρισε
Παντοτεινὰ ἐκεῖ πέρα.

Καὶ τώρα ἐχάθη, πέθανε ὅ,τι ἐφύλαγα
Κρυφὸ μέσα στὰ στήθη,
Κι' ἔμεινε μόνον ἓνα ἔρμιο λείψανο
Ποῦ θὰ τὸ σβύσῃ ἡ Λήθη,
Προτοῦ μὲ λυώσῃ ὁ θάνατος
Θὰ λυώσῃ αὐτὸ στὴ Λήθη !

Βιέννη 1899

Λάμπρος Ἀστέρης

ΦΕΛΙΚΙΑΝΟΣ ΡΩΨ
ΥΠΟ ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

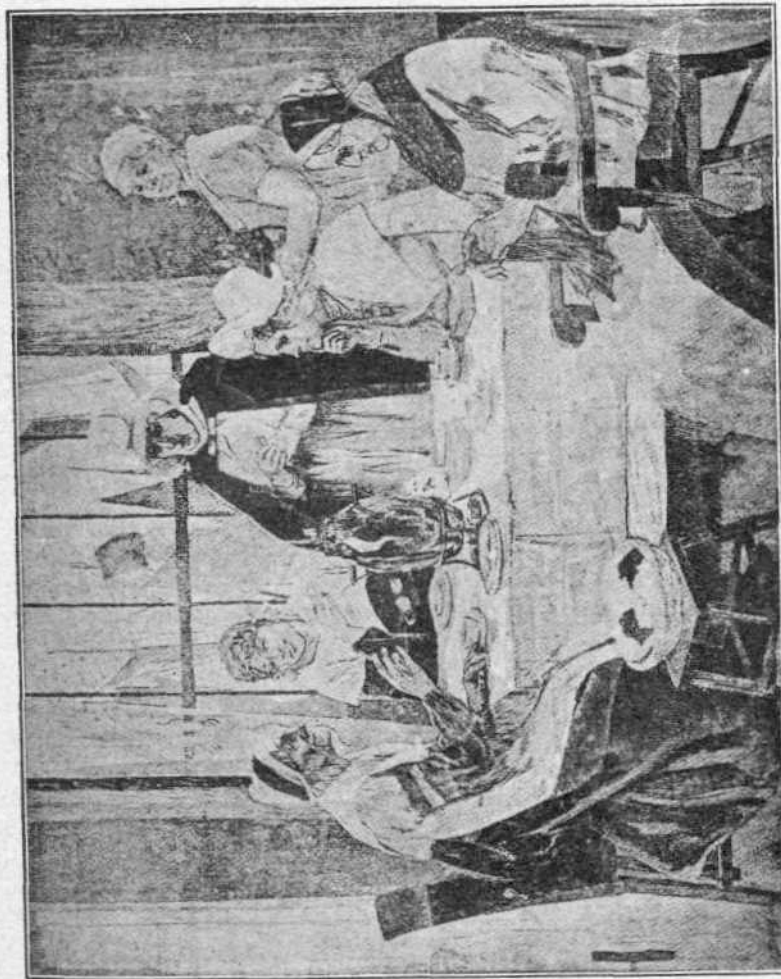
Διὰ τὸν Φελικιανὸν Ρῶψ δὲν θὰ ὑπῆρχε τόπος καταλληλότερος νὰ ὁμιλήσῃ κανεὶς, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον τὸ πρᾶγμα ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀπὸ μιᾶν αἴθουσαν τοῦ μουσείου τῶν ἐλληνικῶν μαρμάρων. Ἐν μέσῳ τῶν λευκῶν καὶ ἡρεμαίων σωμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων χύνεται τὸ φῶς τῆς ὥραίας γαλήνης τῶν ψυχῶν καὶ ὅπου αἱ γραμμαὶ ξεδιπλώνονται μὲ τὴν μαλακότητα τοῦ ἔαρινου κύματος, θὰ εἴμπορουσε κανεὶς νὰ παρουσιάσῃ εἰς ἓνα εὐγλωττον παραλληλισμὸν τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου ζωγράφου τῆς λαγνείας, τοῦ σατανισμοῦ καὶ τῆς γυναικείας σαρκός. Εἰς τὴν μεγάλην τέχνην ὑπάρχουν διαφοραὶ καὶ ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἀπὸ τὰς βαθυτέρας ὁμοιότητας. Καὶ ἀπὸ τοὺς νέους ζωγράφους ὀλίγοι ἴσως ὑπάρχουν, προσεγγίζοντες τὸσον τὴν κλασικὴν ψυχὴν,

εἰς τὴν βαθυτέραν αὐτῆς οὐσίαν ὅσον ὁ παράδοξος ζωγράφος τῆς «Μεσσαλίνας», τοῦ «Σκανδάλου», τῶν «Νεκρῶν Φιλημάτων», τοῦ «Πειρασμοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου», τῆς «Ἀψιθιοπότιδος», ὅσον ὁ ποιητὴς τῆς σαρκὸς τῆς τηκομένης εἰς τὴν γέεναν τοῦ πάθους. Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ὑπῆρξεν ἢ κατ' ἐξοχὴν «σύγχρονος» τέχνη. Τὸ ἰδανικόν τῆς ὑπῆρξε, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Τάλν, τὸ εὐπλαστον καὶ ἀρμονικόν σῶμα, τὸ διπλασσομένον εἰς τὰς παλαιστράς καὶ τοὺς ἀγῶνας, τὸ ἀνοῦν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὑπαιθρον. Καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁ Ρῶψ εἶνε ὁ δημιουργὸς καὶ διερμηνεὺς τοῦ «συγχρόνου», τοῦ συγχρόνου ὅχι εἰς τὴν πεζὴν ρεαλιστικὴν παράστασιν τῆς ἐπιπολαίας ἐξωτερικότητος, ἀλλὰ τοῦ συγχρόνου εἰς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τῆς νεωτέρας ψυχῆς.

Σύγχρονος, λέγει κάπου ὁ Ἰωσηφῆνος Πελλαδᾶν, εἶνε ὁ καλλιτέχνης ὁ μεταφέρων εἰς τὸ ἔργον του τὴν μορφήν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἐποχῆς του, οὐχὶ προσηρμοσμένην εἰς τὸν πλαστικὸν κανόνα, ἀλλὰ πραγματικὴν καὶ ταυτοχρόνως ἐξαχνισθεῖσαν, ἀναγνωριζομένην ἀπὸ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἐμφάνισιν, ἀλλ' ἀγνωρίστον εἰς τὴν πνευματικότητά της, μεγαθυνομένην εἰς παραξυσμόν. Ὁ συγχρονισμὸς, ὅστις ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ἀρχαίας τέχνης, ἤρχισε νάραιώνεται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, εἰς δὲ τὸν XIX αἰῶνα ἐπεφυλάσσετο τὸ αἶσχος— παρατηρεῖ ὁ Πελλαδᾶν—νὰ τὸν ἀπαρηθῆ ἡ τέχνη του. Ὅλοι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ γλύπται τοῦ γυμνοῦ προσήρμοσαν τὸ νεώτερον σῶμα εἰς τὸν κλασικὸν πλαστικὸν κανόνα. Τὰ σῶματα ἡμῶν εἶνε ἄσχημα—αὐτὴ ἦτον ἡ πρόφρασις. «Ἄλλ' ἡ ωραιότης τοῦ σώματος, ἐξακολουθεῖ ὁ παράδοξος κριτικὸς τοῦ Ρῶψ, δὲν ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς τέχνης· εἰς ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Ρέμβρανδ δὲν ἀπαντᾶται μία καθαρὰ γραμμὴ καὶ ὁ μέγας Ντύρερ δὲν ἐξιδανίκευσε ποτὲ μίαν πλαστικὴν κατατομήν. Τὴν οὐσίαν τῆς τέχνης ἀποτελεῖ ἡ ψυχὴ, ἡ δικαιουμένη νὰ ἐκφρασθῆ ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς καταστάσεις. Ἡ «Νύχτα» τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου θὰ ἐσκανδάλιζε τὸν Φειδίαν καὶ τὰ γυμνά τοῦ Ντύρερ θὰ ἐτρόμαζαν ὠρισμένως τὸν Πραξιτέλην». Καὶ ὅμως ὑπάρχει βαθυτάτη συγγένεια διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν, οἱ ὅποιοι ἔσυραν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ ἐδέσμευσαν τὴν εἰλικρινεστέραν αὐτῆς ἐκφρασιν εἰς τὸν θρήνον ἢ τὸ μείδιμα τῶν αἰώνιων γραμμῶν. Καὶ ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ στήσῃ ἐνώπιον τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, τῆς ὅποιας ἡ παράστασις ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου γυμνοῦ λάμπει ὡς μείδιμα καὶ ὡς προσευχὴ πρὸς τὴν ζωὴν, τὴν κουρασμένην ψυχὴν τοῦ τελευταίου αἰῶνος, δὲν θὰ εὕρισκεν ἐντονώτερον ἐνσαρκωμένα τὴν μελαγχολίαν τῆς ἀσχημίας καὶ τὴν μεταφυσικὴν θλίψιν τοῦ κουρασμένου ἐγκεφάλου, ἢ ὅποια χαρακτηρίζει τὸν αἰῶνα αὐτὸν, ἀλλοῦ ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ρῶψ.

Τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου ζωγράφου, ὁ ὁποῖος μαζί με τὸν Ροῦβενς κατατάσσεται μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἢ πέντε μεγαλοφυῶν φύσεων, αἵτινες ἐξέφρασαν τὴν λαμπρότητα τοῦ σώματος, δὲν εἶνε εὐκλεον νὰ χαρακτηρισθῆ εἰς ἓνα πρόχειρον σημείωμα, ὅπως αὐτό. Ὁ Ρῶψ ἐγεννήθη τῷ 1833 εἰς Ναμούρ ἐκ γενεῶν Φλαμανδῶν, ὅπως δὲ ἔλεγεν ὁ ἴδιος ἐκλειν εἰς τὰς φλέβας του ὀλίγας σταγόνας οὐγγρικοῦ αἵματος, ἢ ἔνωσις δὲ τῶν

δύο φυλῶν ἀντανακλᾶται εἰς τὸ ἔργον του, ὅπου ἡ ζέσις, ἡ ἀνησυχία καὶ τὸ πάθος ἐνώνονται μετὰ τὴν φιληθονίαν καὶ τὴν νοχέλειαν. Ἡ νεότης του ἐπέρασεν τρικυμιώδης καὶ ἀνήσυχος, εἰς ταξείδια, εἰς ἔρωτας εἰς μελέτας. Ἦτον ὠραῖον, λέγει ἓνας βιογράφος του, νὰ τὸν ἀκούη κανεὶς διηγούμενον τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς του, ἓνα κράμα παραδόσεως

Τὸ Σκάνδαλον

καὶ πραγματικότητος. Τοῦ ἔκαμνε εὐχαρίστησιν νὰ διηγῆται συχνά ὅτι κάποτε εἰς τὴν Νορβηγίαν μία ὠραία νεᾶνις, κόρη ἀρχιεπισκόπου, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸν παρασύρῃ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸν ἐκαλόπιανε: «Θὰ γίνῃς πλούσιος μετὰ τὸν θάνατόν μου— Σεβασμιώτατε, δὲν θὰ ἤθελα νάντικρύσω τὸν θάνατόν σας μέσα εἰς τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου—Θὰ καταλάβῃς ὅπως ἐγὼ ὑψηλὴν θέσιν—Σεβασμι-

ώτατε κάνει πολὺ κρῦο εἰς τὰ ὕψη». Μὲ ὅλα τὰ θέλγητρα τῆς νεανι-
δας, ὁ Ρῶψ ἀπέφυγε τὸν ἔρωτά της, φοβούμενος τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον.
Ἦστερ' ἀπὸ μίαν νεότητα ἀφιερωμένην εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ὅποιαν τόσο
ὑπερόχως ἀνέπλασεν ἔπειτα εἰς τὸ ἔργον του—λέγει ὁ βιογράφος του—
ὑπερ' ἀπὸ ἓνα γάμον καταλήξαντα μετ' ὀλίγον εἰς διαζύγιον, ἓνα δι-
αζύγιον ἡσυχον καὶ ἀόρητον, ὁ Ρῶψ ἐζήτησε ν' ἀποζήσῃ ἀπὸ τὴν τέχνην,
τὴν ὅποιαν ὡς τότε εἶχε περιθάψει ὡς ἀπλοῦς ἐρασιτέχνης, ἐπὶ πολὺ
δὲ ἔμεινε ἀφανὴς καὶ ἀγνωστος, ὄχι πλέον ἀπὸ τὸ μέγα κοινόν, τὸ ὁ-
ποῖον ποτὲ δὲν τὸν ἐγνώρισε, ἀλλ' ἀκόμη καὶ μεταξὺ τοῦ κόσμου τῶν
καλλιτεχνῶν καὶ τῶν ἐκδότων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Πουλὲ Μα-
λασσὶς τοῦ ἀνέθεσε τὴν εἰκονογράφησιν μιᾶς ἐκδόσεως τῶν ἐρωτικῶν ἔρ-
γων τοῦ XVIII αἰῶνος. Ἐκτοτε, ἐν μέσῳ τῆς κριτικῆς τῶν στενοκεφά-
λων καὶ τῆς περιφρονήσεως τοῦ μεγάλου κοινού, ὁ Ρῶψ ἐβάδισε μὲ γεν-
ναῖα βήματα πρὸς τὸν δύσκολον καὶ στενόχωρον παράδεισον τῶν ἐκλε-
κτῶν τῆς μεγάλης τέχνης. Πρὸς τὴν περιφρόνησιν τῶν ἀφελῶν καὶ
πρὸς τὴν φήμην τῶν τριόδων δὲν ἔλλειψε νάντιτάξῃ, ὅσακις τοῦ ἐδόθη
εὐκαιρία, τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου, τὸν ὅποιον τάρασ-
σουν τὰ εὐκόλα χειροκροτήματα. « Ἡ μεγάλη Φήμη, ἔγραφεν εἰς μίαν
ἐπιστολήν του, μὲ κάμνει φρίκην, ἡ φήμη ἢ τόσο εὐκολος διὰ τοὺς
λεγόμενους ατιμίους ἀνθρώπους». Ἡ ἀφάνειά μου μὲ θέλγει. Δὲν ἤξεύρω
ἂν θὰ κάμω κάτι ποῦ θ' ἀρέσῃ εἰς ἐμένα τὸν ἴδιον. Ὅσον διὰ ν' ἀρέσω
εἰς τοὺς ἄλλους φροντίζω, ὅπως φροντίζω διὰ τὰ παλαιὰ μου χειρόκτια».
Καὶ ὅταν τὸν ἐρωτούσαν διατὶ χάνεται εἰς μίαν τέχνην, τὴν ὅποιαν τό-
σον ὀλίγοι ἐγνώριζαν: Ὅλιγοὶ μοῦ χρειάζονται, ἔλεγε μοῦ χρειάζεται
ἓνας, μοῦ χρειάζεται... κἀνένας.

Ὁ Ρῶψ χαρακτηρίζεται εἰς μερικοὺς κύκλους, ὡς ὁ ζωγράφος ὁ δια-
στρέφων τὴν αἰσθησὶν τῆς φυσικῆς ὀμορφότητος. Ἀλλὰ τί σημαίνει ἐρωτᾶ,
εἰς μίαν τελευταίαν περὶ αὐτοῦ μελέτην ὁ Οὐγ Ρεμπέλ, ἡ λέξις δια-
στροφή, ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν ἀνάκλησιν ὅλης τῆς ζωῆς; Ποῖον ἔργον τοῦ
Ρῶψ παρουσιάζει τὴν ἄρνησιν αὐτὴν τοῦ αἰσθήματος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς
ὀμορφότητος; Ἡ μόνη διαστροφή τοῦ Ρῶψ εἶνε ἡ μειδιώσα καὶ βαθυτάτη
δηκτικότης τῆς μεγαλοφυΐας, ποῦ ἀπογυμνώνει τὰς μορφὰς τῆς ὑποκρι-
σίας διὰ νὰ λατρεύσῃ καὶ θαυμάσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἰσως ἀκριθέστερον θὰ
ἐχαρακτηρίζετο ὁ Ρῶψ ὡς ζωγράφος τῆς Λαγνείας. Ὁ Οὐϊσμὰν ἀφιερ-
ώνει εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτὸν τοῦ Ρῶψ μερικὰς γραμμὰς μεστὰς
ἀπὸ βαθυτάτην παρατήρησιν. « Ἡ Ἀγνότης, λέγει, ἐνέπνευσε τοὺς θαυ-
μασίους πίνακας τῶν ζωγράφων τῆς χριστιανικῆς τέχνης, τοῦ Φρά-Ἀν-
ζέλικου, τοῦ Γρὺνδβαλδ, τοῦ Μέμλινκ καὶ ἄλλων. Ἀλλ' ἀπέθανε μαζὶ μὲ
τὸν μεσαιῶνα, ἀπρόσιτος τώρα ὅπως καὶ ἡ πίστις, ἐξ ἧς ἀπορρέει, εἰς τὰς
νέας γενεάς. Ἡ Λαγνεία ἐξ ἄλλου δὲν ἐνέπνευσε μέχρις ἐσχάτων κἀνένα
γενναῖον ἔργον. Ἐπρεπε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Ρῶψ διὰ νὰ εὕρῃ τὸν καλλι-
τέχνην, τὸν ἐκμεταλλευθέντα τὰς ἀνταρκτικὰς αὐτῆς μοίρας, τὰς ἀγνώ-
στους εἰς τὸ κοινόν. Ἐγκολπωθεὶς τὴν πίστιν τοῦ μεσαιῶνος: ὅτι ὁ ἄνθρω-
πος κυμαίνεται μεταξὺ τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ, παλαίει μεταξὺ τοῦ
Θεοῦ καὶ τοῦ Διαβόλου, μεταξὺ τῆς Ἀγνότητος, τῆς ἀποτελούσης τὴν οὐ-

σίαν τῆς θεότητος, καὶ τῆς Λαγνείας, ἧτις εἶνε αὐτὸς ὁ Διάβολος, συνετέ-
λεσεν ὁ Φελικιανὸς Ρῶψ μὲ τὴν ἀντιστρόφως πρωτογενῆ ψυχὴν του, τὸν
ἀντίποδα τοῦ ἔργου τοῦ Μέμλινκ. Εἰσέδυσεν εἰς τὸν σατανισμὸν διὰ θαυ-
μασίων πινάκων, μεστῶν ἀπὸ νέα καὶ ὑπέροχα σύμβολα». Ἀλλ' ἡ Λα-
γνεία ἢ ὑπέροχος, ἢ ἐμψυχώνουσα τὸ ἔργον τοῦ Ρῶψ δὲν ἔχει τίποτε κοινόν
μὲ τὴν ἄψυχον ρυπαρογραφίαν, καὶ ἂν συχνὰ τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου
ζωγράφου ἐσυγγίσθη πρὸς τὸ ἔργον τῶν ρυπαρογράφων, οἱ ὅποιοι ὑπάγον-

Τὰ Νεκρὰ Φιλήματα

ναποτελῆ στοιχεῖον ἀνηθικότητος, εἶνε μᾶλλον εὐεργέτης κοινωνικός,
διότι ἀνακαλεῖ εἰς τὸ ἔνστικτον τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν χαρὰν τῶν
αἰσθήσεων καὶ ρίπτει ἐν μέσῳ ἡμῶν τὴν κραυγὴν τῆς χαρᾶς ὅλων
τῶν αἰώνων. Ἡ αἰδῶς ἀποτελεῖ ἄμυναν καὶ μαγγανείαν μόνον εἰς τὸν
καθημερινὸν βίον, δὲν ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς φυσικῆς
ὀμορφότητος ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιφύλαξιν αὐτῆς διὰ τὰς ἐορτὰς τῆς ζωῆς.
Ἀλλ' ἡ Τέχνη δὲν εἶνε μία ἀπὸ τὰς ἐορτὰς αὐτὰς, κατὰ τὰς ὁποίας πᾶς
πέπλος καταπίπτει;

Τὸ ἔργον τοῦ Ρῶψ εἶνε μεστὸν ἀπὸ φρικιάσεως. Παρὰ τὴν φρικίαν
τῆς σαρκός, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀνέσυρε τὰς μυστικωτέρας ἀρμονίας, περνᾷ
ἢ φρικιάσεις τῶν γυμνῶν ὀστέων, ἢ ζωὴ ἀσελφωμένη πρὸς τὸν θάνατον.

ται εἰς τὰς ἀστυνομικὰς
φροντίδας, μέχρι τοσούτου
κάποτε, ὡστε ἓνας ὑπουρ-
γὸς τῶν Ὁραίων Τεχνῶν
νὰ τοῦ εἰπῆ: « Σᾶς οἶδω
τὸ παράσημον, ὄχι διότι ἡ
μεγαλοφυΐα σας ἔχει ἀνάγκη
ἀπ' αὐτό, ἀλλὰ διότι
δὲν πρέπει ἓνας ἄνθρωπος
ὅπως σεῖς νὰ ἔχῃ δοσολη-
φίας μὲ τὴν ἀστυνομίαν»
—σημαίνει ὅτι τὸ μέγα
κοινόν δὲν εἶνε πάντοτε ὁ
καταλληλότερος τιμητῆς
τῶν ἔργων τῆς τέχνης. Ἡ
Λαγνεία τοῦ Ρῶψ ἀνυψω-
μένη καὶ ἐξευγενισμένη εἰς
λατρείαν, εἶνε ἀναμφισθη-
τήτως θέμα τῆς μεγάλης
τέχνης, πολὺ δὲ ὀρθὰ πα-
ρατηρεῖ ὁ Οὐγ Ρεβέλ, ὅτι:
εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ ἄν-
θρωπος διατελεῖ συντε-
τριμμένος ἀπὸ τὴν σκέψιν,
τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς κοι-
νωνικὰς βασάνους, ὁ ἐρω-
τικὸς συγγραφεὺς, ἀντὶ

Πολλοί κριτικοί τὸ τελευταῖον αὐτὸ μέρος τοῦ ἔργου του θεωροῦσιν ὡς ἀντίθεσιν ἐν μέσῳ τῆς ἄλλης ἐνότητος, ὃ δὲ συγγραφεὺς τῆς τελευταίας μελέτης, τὴν ὅποιαν ἀνέφερα πρὸ ὀλίγου, ἐπισκοπῶν τὴν σειρὰν τῶν ἔργων αὐτῶν, μετόπισθε βιβλίων, ὅπου ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ ἐνώνονται παραδόξως, ὅπου αἱ εὐσωμοὶ γυναῖκες ἐνώνονται πρὸς τοὺς σκελετοὺς καὶ τὰς ἐνταφίαις σινδόνας, θεωρεῖ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴν τοῦ Ρῶφ ὡς προῖόν ξένων ἐπιδράσεων, τάσεων συμβολικῶν, προσπαθείας νάποταθῆ μᾶλλον πρὸς τὸ πνεῦμα ἢ τὰς αἰσθήσεις. Εἰς τὴν φαινομενικὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν, δὲν ἤξεύρω διατί εὕρισκω μίαν ἐνδόμυχον καὶ βαθυτάτην ἐνότητα. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε ἀνεξήγητον. Τὰ ρίγη τῆς ἡδονῆς ἔχουσιν ἴσως τὸ φυσιολογικὸν αὐτῶν κέντρον ἐγγύτατα πρὸς τὰ ρίγη τῆς ἐκμηδενίσεως καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ ζωὴ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν αὐτῆς ἐντασιν εὕρισκεται ἐγγύτατα τοῦ θανάτου καὶ τὴν μεγαλειτέραν αὐτῆς ἐντασιν φθάνει ἡ ζωὴ εἰς τὴν ὥραν τῆς ἀ δημιουργίας. Ἐπὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου συχνὰ οἱ ἐρωτιδεῖς ἀπλώνουν τὰ πτερά των καὶ εἰς τὴν θλίψιν τῶν αἰώνων ἀποχωρισμῶν καὶ πλησίον εἰς τοὺς τάφους συχνὰ, διὰ μέσου τῶν δακρύων τοῦ θανάτου, ἔλαμψεν ἡ ἀκτίς, ἡ καλοῦσα εἰς τὴν ζωὴν, ὅπως πάλιν εἰς τὰ παραληρήματα τοῦ ἔρωτος ἀγαπᾷ νὰ παρεμβαίνει, μὲ τὴν συνοδείαν τῶν τρόμων, τὸ ἄσαρκο φάντασμα. Ὁ Ρῶφ ὕψωσε διὰ τῆς λαγνείας τὴν ἐντασιν τῆς ζωῆς εἰς τὰ ὅρια τοῦ θανάτου καὶ εἰς τὸ ἔργον του τὰ δύο ρίγη συνητήθησαν, ὅπως συναντῶνται τὰ ρεύματα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Τὰ ὅσα ἐνώνουν τὰ ρίγη των μὲ τὰ ρίγη τῶν φλεγόμενων σαρκῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ἐνωσιν αὐτὴν τὴν μακαβρίαν καὶ παράδοξον ἀναπηδᾷ τὸ ὑπέροχον πλάσμα τῆς τέχνης, τὸ ὅποιον δίνει μέσα του τὰ δύο ἄκρα τοῦ αἰώνιου κύκλου τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας.

Παῦλος Νιρδάνας

ΨΥΧΑΡΙΣΜΟΣ Κ' Η ΖΩΗ.

★ ΥΠΟ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΜΠΥΣΗ.

Β'.

Ἄν ἡ Ἀλήθεια ὁμολογουμένως ὑπάρχει, εἴτε μέσα στὰ ὅρια τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, εἴτε πέραν καὶ ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ νοητοῦ· καὶ ἂν ἡ Ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἰδιοσυγκρασίαν καὶ ὅπως, ἀντικρίζονταν σὲ χίλιες φιογούρες σὲ χίλιες μορφές, πῶς θὰ εἶταν δυνατό νὰ μὴν ἐχαραχτήριζε τὴν ἐνότητά τους, μίαν ἐνότητα, ἔστωντας καὶ τόσον ἀπικαστη πού νὰ φαίνεται σὰν τὴν μεγαλήτερον διαφορὰ; Ἡ ἐπιστήμη τῆς φυσιολογίας θέλει, πῶς οὐδέποτε πούθενά δυὸ ἄνθρωποι εὕρεθησαν ὅμοιοι, καὶ ὅμως πόση ἡ δύναμις τῆς ἐνότητος τοῦ εἴδους; Ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀρχαιολογίας ἀποκαλύπτει κάθ' ἡμέραν λαῶν καὶ ἐποχῶν ξεχωριστὰ καὶ χαρακτηριστικὰ σημάδια, καὶ ὅμως τὴν μεταξὺ τους ἀναφορὰ ποιὸς δὲν τὴν διακρίνει; Δὲν εἶνε βέβαια νόμοι ἱστορικοὶ τὰ φαινόμενα τῆς ὁμοιοσύνης παρὰ μόνον φαινόμενα. Τὰ συμπεράσματα πάντοτε ὑπῆρξαν ἄ priori. Ἡ πείρα κ' ἡ ἐπιστήμη βρίσκονται ἔξω καὶ ἀπὸ τὸ κατώφλιον, ὅχι μόνον τῶν μεγάλων

λων προβλημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπλούστερων ψυχολογικῶν ἢ καὶ φυσιολογικῶν φαινομένων. Ὅποιος λέγει θὰ γίνῃ αὐτὸ γιατί ὑπάρχει τοῦτο ἢ καὶ ἀναλογικὰ γιατί ἐκεῖ καὶ τότες ἔγινεν ἔτσι, δογματίζει αὐθαίρετα. Μᾶς ξεφεύγει ἡ ἐρμηνεία ὅπως καὶ ἡ αἰτιολογία καθενὸς φαινόμενου. Ὅ,τι πέφτει στὴν αἰσθητότητά μας εἶναι ἀπόρροια καθαρῶς ὑποκειμενικῆ. Γι' αὐτὸ κ' ἕνας νομοθέτης, ἀντιπρόσωπος ἀτομικῆς αἰσθητικότητος, φαίνεται πάντα νὰ προσκρούει στὴν Ἀλήθειαν, πού στὸ γενικὸν παρουσιάζει περισσότερα στοιχεῖα γιὰ νὰ πλαστῆ ἢ μορφῆ της. Ἀλλὰ γ ενι κ ὄν δὲν εἶνε τὰ πλήθη, πού εἶνε σκλάβοι τῶν ἀτόμων ἢ τῶν ἀπὸ ἄτομα προλήψεων. Ἡ Ἀλήθεια εἶναι μία· ἡ Ἐνότητά της στὴν ποικιλομορφία της εἶναι μία· εἶναι ἡ Ζωή. Καὶ τοῦ γενικοῦ στοιχεῖα εἶνε μόνον ὅ,τι ζεῖ. Ἐξῶ ἀπὸ τὴν λαμπρὴν περίοδο ἐνὸς λαοῦ ἢ καὶ ἀτόμου, ἡ Ζωὴ του συνήθως ἀρχίζει ὅπου τελειώνει. Μὲς τὴν λαμπρὴν περίοδόν του κ' οἱ νεκροὶ ἀνασταίνονται, ὅπως στὴν καθημερινὴ του περίοδον κ' οἱ ζωντανοὶ τείνουν νὰ πονοκρωθοῦν. Γιατί τὰ ἐπίπεδα τῆς Ζωῆς πάντα κινεῖται καὶ λαός, ὅπως καὶ ἄτομον, πού βρίσκοντας τάχα ἀπάνεμο λιμάνι σταματᾷ καὶ γιὰ νὰ ξεκουραστῆ ἀκόμα, πάει, τὴ χάνει τὴ Ζωὴν σιγὰ σιγὰ ἀπὸ σιγὰ του, γιατί ἐκεῖνη ὄλοένα τρέχει ἀκούραστα μὲ τὴν ὁρμὴν τῆς νιότητος καὶ μὲ τὴν λαχτάραν τῆς δυνάμεως.

... Μία νομοθεσία ἀτομικῆς αἰσθητικότητος εἶναι ὁ Ψυχαρῖσμος. Δὲν θέλω νὰ καταγίνομαι μὲ τὸ ἄτομον: Ψυχάρης, γιατί εἶναι ἀπλὸ νεκροφανὲς ἄτομο, μὴ διακρίνοντας τὸ γενικὸν, καὶ μόνον τοὺς μισοπεθαμένους βλέποντας καὶ νιθοντας. Μὲ τὸν Ψυχαρῖσμόν τὰ ἔχω, γιατί ἀποτείνεται στὸ ἔθνος, πού ἀνήκω. Γιὰ τὴν ἀίρεσιν δὲν προθυμοποιεῖται ἔνας. Καὶ ξαναλέγοντας τὸν αἰώνιον στίχον τοῦ Γκαίτε «τὸ νόμα εἶναι ἤχος καὶ καπνός» πολὺ εὐκόλως δικαιολογῶ τὴν ὀνομασίαν: Ψυχαρῖσμος. Ἄν θεωρεῖται δόξα ἢ προσθήκη ἐνὸς ἰσμοῦ σὲνα ὄνομα, τόσο τὸ χειρότερον πού τὴν δόξαν αὐτὴν τὴν δημιουργεῖ θόρυβος καπακιῶν ἀπὸ νεκρόκασες.

... Μὲ τί νὰ μιλήσω; μὲ τὴν ἐπιστήμην; Ἀλλὰ ποῖα ἐπιστήμη; Ὁ Ψυχαρῖσμος τὴν ἔχει, λέει, ἀγκαλιάσει. Πρὶν τοῦ ἐπικαλέσθηκε τὴν πνοήν της καὶ ὁ Ροϊδισμός. Θετικὴ ἐπιστήμη θένο νὰν τὴν πούνη καὶ ἀπὸ τὴν φυσιολογίαν νὰ πάρουν δόγματα. Ὅσο ἀποτείνονται σ' ἐπιστήμονες πολὺ καλά. Ὁ μεταξὺ τους πόλεμος ἄς εἶναι διῶλισμός ἐπιστημονικῶν θεμάτων ἢ πειραματικῶν ἀποδείξεων. Ἄλλ' ὅταν παρεκτείνουν τὴν πνοήν της πέραν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν εἰς τὴν δημιουργικότητα, ποῖο τὸ δικαίωμα, πάρεξ ἢ κατεργαρία, πού θὰ ἐπίτρεπε νὰ χωθεῖ ὁ σοφὸς ὅπου θρονιάζει ὁ πλάστης καὶ ὅπου ἴσως μόνον ὁ φιλόσοφος θὰ μπορούσε νὰ παραστῆκε; Ὁ ἐξερρευνητὴς εἶναι σ υ ν ἡ γ ο ρ ο ς, καὶ ὁ συνήγορος λέγει φέματα. Ἡ διαύγεια δὲν ἐδράζει στὸ γιατί, ἀλλὰ στὴν πράξιν. Ἡ Ζωὴ θέλει πράξιν κ' ἡ πράξιν ὑποθέτει θέλησιν. Ἡ θέλησιν εἶναι ἡ δύναμις καὶ τὴν δύναμιν θέλω νὰ παντρευθῶ. Ὁ Ψυχαρῖσμος εἶναι ἡ ἀρνησιν τῆς θέλησης. Ὁ Ψυχαρῖσμος εἶναι τῶν νεκρῶν ἐρωμένη.

... Αἰσθημα!... Αἰσθημα!... Αἰσθημα!... Ὡ Ζωὴ σὲ λατρεύω! Ὅπως σ' ἀντικρίζω σὲ ποθῶ. Ὡ, πόσο μὲ μεγαλῶνει τὸ μεγαλεῖόν σου· κ'

ἡ λατρεία μου πῶς μοῦ δίνει τὴ δύναμη νάπλύνωμαι. Κάτι χύνεται καὶ σκορπιέται ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου καὶ δὲν στερεῦει ποτέ· ἡ ἀγάπη σου εἶναι ἡ αἰώνια πηγὴ μου. Πεντάμορφη παρθένα, στὰ ζωτικὰ νερὰ ποῦ λούστηκες, κρύβεσαι ἀπὸ τὰ κλειστὰ τῶν πεθαμένων μάτια! Ὡ! ποιὸς τὴν ὠμορφιά σου θὰν τὴν ἐξηγήσει; Ἄφ' τὴς πανύψηλης κορφῆς τοῦ αἰσθηματός μου προβάλλει ὁ ἥλιος ποῦ γι' ἀχτίδες του σκορπίζει τοῦ μαγικοῦ σου τοῦ χαμόγελου τὴ λάμψη!...

* *

Τί εἶμαι; Εἶμαι Ρωμῆος, Ἑλληνας; Δὲν ἔχω λοιπὸν μέσα μου τὴ Ρωμῆικὴ ψυχὴ; Ἀληθινὰ ξεχωρίζω; καὶ ποῦ εἶμαι τραβηγμένος; Βάρβαρο, μὲ λένε οἱ ψυχαριστάδες κι ὁ ἴδιος ὁ κ. Ψυχάρης πάντα μοῦ ἀρνῆθηκε τὴν ψυχὴ τοῦ Ρωμοῦ. Πῶς βλέπουν καὶ πῶς βλέπω λοιπὸν τὴ Ζωὴ; Περιτριγυρίζουν με παλλικάρια καὶ λυγερὲς ἀληθινὰ, ἐκεῖ ποῦ αἰσθάνομαι τὴ δυσωδία τῶν πτωμάτων;

... Καὶ εἶναι ὁ Γιαννῆρης μυθιστόρημα; τὸ μυθιστόρημα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ὅπως ὁ κ. Παλαμᾶς διακήρυξε;

Νὰ μιὰ μορφή ποῦ μὲ κάμνει νὰ σταματήσω. Ὁ κ. Παλαμᾶς ἔχει γράψει πολλὰ καὶ ὥρατα ποιήματα· ἐφιλοσόφησε καὶ πολλές φορές. Ἐδέχτηκε κἄνυσε πολλὴ θεωρία. Ὅταν ἀφέθηκε στὸν ἑαυτό του βρῆκε καὶ τὴν «Εὐτυχία» στὴν «Παράμερη ζωὴ». Ἄχ! Καὶ μέσα σ'ένα του ποίημα βρῆκε κἔβαλε ἓνα Παλαιὸ Ἰσραηλῆτικὸ ἔγγραφο... Ἄχ ἐκεῖνο τὸ ἔγγραφο, ἐκεῖνη τὴν πανύψηλὴν ποίηση: «Ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁποῖος συμπατριώτης (ὁ μὴ γένοιτο!) θανατωθῆ εἰς τὸν πόλεμον, ἢ φαιμήλια του ἔχει νὰ τρέφεται ἀπὸ τὴν κάσαν τῆς πατρίδος μας ἐνὸς ἢ χηρευμένη γυναῖκά του μένει ἀνύπανδρος, καὶ τὸνομά του ἔχει νὰ μνημονεύεται παρρησία εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας... Κάθε καπετάνιος νὰ γράφῃ τὸνομα τῷ ἀνδρὸς, ὁ ὁποῖος ἠθέλε κάμει κανένα ἥρωϊκὸν ἔργον ἢ εἰς τὴν ξηρὰν ἢ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἡ πατρίδα νὰ διῶν εἰς ἐκεῖνον τὸν ναυτὴν ἀποδεικτικὸν τοῦ ἥρωϊσμοῦ του, διὰ νὰ παρρησιασθῆ μιαν ἡμέραν εἰς τὸν ὀρθόδοξον βασιλέα μας καὶ νὰ λάβῃ τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ δόξαν». Κ' εἶναι ὁ κ. Παλαμᾶς, ποῦ μᾶς ἔδωκε μιὰν ἐποποιίαν· εἶναι, ποῦ ἔπλασε τὸ «Θάνατο τοῦ Παλλικαριοῦ». Ναι, εἶναι παλλικάρι ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, παλλικάρι ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ κ. Παλαμᾶ. Κ' εἶναι Ρωμῆος· εἶναι Ρωμῆος τῶν περασμένων γενεῶν καὶ περασμένος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κ. Παλαμᾶ. Ὁ «θάνατος τοῦ Παλλικαριοῦ» εἶναι τὸ ἀθάνατο ἀπόπαιδο τοῦ κ. Παλαμᾶ, τοῦ ποιητῆ, προσοχῆ, ποῦ ὅταν ξεχειλιζοῖ ὁ ἑαυτός του ψέλνει ἔτσι:

Μὴν εἶναι ἡ λύσσα τοῦ πολέμου,
ὁ πλοῦτος μὲ τὰ χρήματά του,
ἡ δόξα, ἡ φήμη; Ποῦ, καλέ μου,
ποῦ βρίσκεται ἡ Ζωὴ ἐδῶ κάτου;
Ποῦ; Κι ὡς τὰ τώρα κι ἀπὸ πρῶτα
καὶ στῶν αἰώνων τοὺς αἰῶνας.
Ὡ! ἡ Ζωὴ—ἐμένα ρώτα—
εἶναι ὁ μικρὸς περιστριῶνας!...

Κ' εἶνε οἱ περασμένες γενεὲς ποῦ ἐμπνέουν τὸ μεγάλο ἔργο κ' εἶναι

ἡ παράδοση, ποῦ τὸν αὐτάρκη ἄνθρωπο, μὰ ποιητὴ μὲ πῆθο δόξας, εἶναι ἡ καημένη ἡ Χαραυγὴ ἡ ἀπλὴ καὶ ἀγράμματη γυναῖκα, ποῦ τὸν ἀνεβάξει στοῦ ἐπικού μεγαλείου τὴ λαμπρότητα. Κι ὅταν ἔτσι ἀπομακρυνθῆ ἡ καημένη ἡ Χαραυγὴ—πῶς καὶ τὸνομα λάμπει καὶ ζεῖ!—ὁ ἴδιος ποιητῆς ποῦ δὲν συγκρατιέται πιά στὰ ὕψη τῆς, πέφτει καὶ βλέπει καλλιτεχνήματα τὸ μπαλσαμωμένο Γιαννῆρη! Ναι! ἡ μάσκα πάντα τραβάει! Τὸ φκισιδί εἶναι μαγνήτης γιὰ τὴν ψυχὴ τὴ Ρωμῆικὴ· τὸ Ρωμῆικο πνεῦμα εἶναι ἄρνηση Ζωῆς!... Σὰν τοὺς μασκαραμένους, ποῦ βλέπω αὐτὲς τίς ἡμέρες—εἶναι καρναβάλι—ποῦ θαρροῦν καὶ κατορθώνουν ὅ,τι ἐπιχειροῦν, ἀπαράλλαχτη εἶναι ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Γιαννῆρη. Ὁ κύκλος του εἶναι μιὰ κακοπρασμένη ἀποκρούα.

Γ'

Γι' αὐτὸ νὰ μὲ πιστέψατε ἀδέρφια. Μὲ κατάπληξε ἡ μεγάλη ἡ χώρα. Πρὶν τῆς γνωρίσω τὴ Ζωὴ τῆς εἰθαύμαζα τὸ πνεῦμα. Τὸ πνεῦμά τῆς μὲ τραβοῦσε, μὲ τραβοῦσε· καὶ μιὰ μέρα βρέθηκα στὴν ἀγκαλιά τῆς. Ὡ! Γερμανία, νὰ σ'ἔχα πατρίδα! Γυναίκα μου δὲν μπορῶ νὰ σὲ πάρω, παντοδύναμη· μητέρα μου σὲ ἠθέλα, μητέρα μου! Ὡ! Κάτου ἀπὸ τὴ σκέπη σου γίγαντας θὰ ξεπετάγομαι. Κι ὅ,τι διψῶ κι ὅ,τι ποθῶ κι ὅ,τι λαχταρῶ! Ὡ, Γίγαντας θὰ ξεπετάγομαι! Ἡ ψυχὴ μου εἶναι στενεμένη! Τοῦ χρόνου ἡ νοσταλγία τὴν παθαίνει καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ μεγαλείου ἡ ψυχὴ, σὰν ἀπὸ ἄφρατα βύθη ξεβγαίνοντας, τὴν ταραίζει. Εἶναι στενεμένη ἡ ψυχὴ μου! Βέβηλα πατῶ, ὅπου πατῶ· καὶ βλαστήμησα τὴν ἀθάνατη Βασίλισσα! Ἐστὶ Ἑλλάς, παντοδύναμη νιότη, ζεῖς, πάντα ζεῖς. Ἄν τὰ ἐδάφη σου μολύνονται... μὰ ὄχι, Θεᾶ, οἱ πεθαμένοι οὔτε νὰ μολύνουν μποροῦν. Σαπίζου μονάχοι τους καὶ τοὺς ἀρκεῖ ἡ σαπήλα τους. Οἱ ἥλιοι, τὴ Ζωὴ ποῦ σκορποῦν, δὲν παίρνουν οὔτε καταδέχονται νὰ πάρουν θυμιάματα. Γονατίζω μονάχος μου στὸ κελί μου, τὴν ψυχὴ μου νὰ ἐξυψώσω!...

Καὶ διάβηκα ἀπὸ τὴ χώρα ποῦ σὲ αἰσθάνεται, ὦ τοῦ Κόσμου νιότη, ὦ τῶν ζώντων μητέρα. Καὶ μὲ κατάπληξε ἡ μεγάλη ἡ χώρα, γιὰτὶ δὲν εἶμαι ὁ μπουχτισμένος ἐγὼ τῆς Ζωῆς διαβῆτης. Ἄν τὰ βήματά μου ἀσπενικά σέρνονται, ἡ ψυχὴ μου αἰσθάνεται πῶς τὸ μεσημέρι εἶναι ὑπερλαμπρο, κι ὁ πῆθος τοῦ ξεμερώματος μοῦ δυναμώνει ἀρκετὰ τὰ κουρασμένα τὰ πόδια μου. Σκέφτομαι, σκέφτομαι καὶ δαμάζει μου ἡ σκέψη, κάτι δαμάζει μου. Εἶναι τὸ γέλιο τῶν Ταραντίνων ποῦ οἱ ἄλλοι ξεχύνουν μεταξὺ τους. Ὡ μεγάλη χώρα, ὦ Γερμανία, παιδί σου ἂν εἶμουν, σκεφτικός δὲν θὰ ἦμουν!... Ἄχ! Κι ἂν ἦμουν πάλε, τί τάχα θὰ νοσταλγοῦσα τότες;...

Καὶ μὲ δυνάμωσεν ἡ εὐλογία σου, ὦ μεγάλη χώρα. Κι αὐτὴ θὰ μὲ κρατήσῃ ξύπνιον στὴ νύχτα ποῦ πλανιέμαι, γιὰτὶ σὲ ἀγάπησα, ὦ δυνατῆ, καὶ σὲ αἰσθάνθηκα.

Γιάννης Α. Καμπύδης

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΥΠΟ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΤΣΕ

Μόνον εκεί όπου πέφτει ή άχτίδα του μύθου ή ζωή των Έλλήνων έχει λάμψιν· άλλως είναι σκοτεινή. Και οι Έλληνες φιλόσοφοι είναι άκριτως στερημένοι αυτού του μύθου· δεν νομίζεις πώς ήθελαν με τούτο να τραβηχθούν από τον ήλιο για να σταθούν στη σκιά μέσα στο σκοτάδι; Κανένα όμως φυτό δεν στρέφεται αντίθετα στο φώς· κατά βάθος οι φιλόσοφοι εκείνοι δεν έκαναν άλλο παρά να ζητούν ένα φαινότατο ήλιο, ο μύθος δεν φαινότανε στα μάτια τους άρκετά καθάριος, άρκετά λαμπρός. Εύρισκαν το φώς αυτό μέσα στη γνώσι τους, σε ό,τι ο καθένας από αυτούς ώνόμαζε «Αλήθεια» δική του. Αλλά τότε ή γνώσι είχε ακόμη μεγαλειότερη λαμπρότητα, ήτο νέα ακόμη και μόλις εγνωρίζε τις δυσκολίες και τους κινδύνους του δρόμου της· μπορούσε τότε να έλπίζει ακόμη να φθάση με ένα μόνον πήδημα στο κέντρο όλης της ύπαρξεως και από εκεί να λύση το άινιγμα του κόσμου. Οι φιλόσοφοι εκείνοι είχαν σθεναράν πίστιν στους έαυτούς των και «στην Αλήθειά τους» που με την δύναμιν της έπεφταν όλοι οι σύγχρονοί τους και οι προγενέστεροί τους. Ο καθένας απ' αυτούς ήτο τύραννος πολεμικός και βίαιος. Ποτέ ίσως άλλοτε ή ευτυχία που προμηθεύει ή πίστις στην κατάκτησι της αλήθειας δεν στάθηκε μεγαλειότερη στον κόσμο, αλλά και ποτέ άλλοτε ή σκληρότης, ή αυταρχία, ο τυραννικός και κακοποιός χαρακτήρ τολούτης πίστεως δεν φάνηκαν μεγαλειότερα. Ήσαν τύραννοι αν λάβουμε μάλιστα υπ' όψιν, ότι κάθε Έλλην ήθελε να είναι και ήτο, αν μ π ο ρ ο υ σ ε να είναι. Ίσως ο Σόλων μόνον έκανε εξαίρεσι· στη ποίησι του μάς λέει πως άπεστράφη τη προσωπική τυραννία. Αλλά τό έκανε από αγάπη στο έργο του, στη νομοθεσία του και τό να νομοθετή κανείς είναι κι αυτό μια μορφή λεπτότερη της τυραννίας. Κι' ο Παρμενίδης έπίσης έδωκε νόμους, ίσως κι' ο Πυθαγόρας κι' ο Έμπεδοκλής· ο Αναξίμανδρος ίδρυσε πολιτεία. Ο Πλάτων ήτο ή σαρκωμένη επιθυμία να γείνη ο μεγαλειότερος νομοθέτης και ίδρυτής του φιλοσοφικού Κράτους· φαίνεται πως υπέφερε φοβερά από την μη ευδοκίμησι της φύσεώς του και ή ψυχή του ήτο περι τὰ τέλη της ζωής του γεμάτη από τη μελανώτερη χολή. Όσο ή έλληνική φιλοσοφία χάνει δύναμι, τόσο περισσότερο πάσχει έσωτερικώς από τη μελαγχολική και θλιβερή αυτή διάθεσι· όταν για πρώτη φορά οι διάφορες σχολαίς υπερασπίστηκαν τις αλήθειες τους στους δρόμους, οι ψυχές όλων αυτών των ισχυριστών της αλήθειας ήσαν καθολοκληρίαν πνιγμένες από ζήλεια και άφρισμένη όργη, τό τυραννικό στοιχείο έκανε θραύσι στο ίδιο τους σώμα σαν δηλητήριο. Όλοι αυτοί οι τυραννικοί θα είχαν όρεξι να φαγωθούν ολοζώντανοι μεταξύ τους· μέσα τους δεν άπόμεινε πιά ούτε μια σπίθα αγάπης και παρά πολύ όλίγη ήδονή από την ίδια τους τη γνώσι.

Τό άξίωμα, ότι οι τύραννοι τις περισσότερες φορές δολοφονούνται και ή γενεά τους ζή πολύ λίγο καιρό, εφαρμόζεται τό ίδιο και στους τυ-

ράννους του πνεύματος. Η ιστορία τους είναι σύντομη, βίαιη, ή επίδρασις τους διακόπτεται άπτόμα. Για όλους σχεδόν τους μεγάλους Έλληνας μπορεί να πη κανείς πώς ήλθανε παρά πολύ άργά· έτσι για τον Διόγυλο, τον Πίνδαρο, τον Δημοσθένη, τον Θεουκυδίδη· μια γενεά ύστερα απ' αυτούς—κι' έτελειώσε για πάντα. Κι' αυτό είναι τό θυελλώδες και τό παράδοξο στην έλληνική ιστορία. Σήμερα, είναι αλήθεια, ο θαυμασμός άπευθύνεται προς τό ευαγγέλιον της χελώνας. Τό να σκέπτεται κανείς σαν ιστορικός δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά να φαντάζεται, ότι σε όλες τις εποχές ή ιστορία είχε ως σύνθημα: «Όσο τό δυνατόν περισσότερον χρόνον». Α! ή έλληνική ιστορία τρέχει τόσον άσυνεθιστη! Δεν μπορώ να πεισθώ εγώ, ότι ή ιστορία των Έλλήνων είχε τραβήξει τον φυσικόν εκείνο δρόμο που τόσον της εγκωμιάζουσι. Οι Έλληνες ήσαν προικισμένοι με παρά πολλά χαρίσματα για να μην μπορούν να βαδίσουν β α θ μ η ο υ ν βήμα προς βήμα, κατά τον τρόπο της χελώνας που αγωνίζεται στο τρέξιμο με τον Αχιλλέα, και εις τούτο εγκείται εκείνο που ονομάζουν φυσική ανάπτυξι. Με τους Έλληνας προχωρεί κανείς γρήγορα, αλλά και όπισθοχωρεί γρήγορα· ή λειτουργία ολοκληρου της μηχανής είναι τόσον ίλιγγιώδης που κι' ένα μονόχα λιθάρι να πέση μέσα στις ρόδες της μπορεί να την τινάξει στον άέρα. Ένα από αυτά τὰ λιθάρικ ήτο παραδείγματος χάριν ο Σωκράτης· σε μια μόνη νύχτα ή εξέλιξις της φιλοσοφικής έπιστήμης έως τότε τόσον κανονικής, άλλ' έπίσης και τόσον βιαστικής, διεσπάσθη. Δεν είναι μικρό ζήτημα να ρωτήση κανείς εάν ο Πλάτων άπομείνας άνεπηρέαστος από τό σωκρατικό θέλητρο, δεν θα μπορούσε να βρη ένα τύπον πιά άνώτερο ακόμη του φιλοσοφικού ανθρώπου του παντοειά χαμένου για μάς. Μπορεί κανείς στους προγενέστερους απ' αυτών χρόνους να ίση ώσαν μέσα σε καλλιτεχνικό έργαστήρι δείγματα παρόμοιων τύπων. Αλλ' ο έκτος και πέμπτος αίων φαίνονται πάντοτε να ύπόσχωνται περισσότερα και πολύ ύψηλότερα άφ' όσα οι ίδιοι παράγγαγαν· κι' έτσι έμειναν μονάχα στην ύπόσχεσι και στην άγγελία. Και όμως μόλις ύπάρχει άλλη άπόωλεια πλέον όδυνηρά από αυτήν ενός τύπου άνώτερης δυνατής μορφής της φιλοσοφικής ζωής, νέας όλως διόλου μορφής, που ως τώρα άπόμεινε άνεύρατη. Ακόμα και άρχαίοι τύποι είναι κατά τό πλεϊστον κακά γνωρισμένοι από την παράδοσι· μου φαίνεται άπολύτως δύσκολο να ξεχωρίσω όλους τους φιλοσόφους από τον Θαλή ως τό Δημόκριτο, άλλ' εκείνος που θα επιτύχη ν' αναδημιουργήση τις μορφές αυταίς πρέπει να επιθεωρήση τὰ είδη του ισχυρότερου και άγνότερου τύπου. Αυτή ή επιδεξιότης είναι αληθινά σπάνια. Και έλειπε και από τους μεταγενεστέτους Έλληνας που ήσχολήθησαν να γνωρίσουν την άρχαία φιλοσοφία. Ο Άριστοτέλης ιδίως νομίζεις πως δεν έχει τὰ μάτια του μέσα στο κεφάλι του όταν βρίσκειται άπέναντι των ανθρώπων αυτών. Κι' έτσι φαίνεται, ότι οι θεσπέσιοι εκείνοι φιλόσοφοι έζησαν μάτια ή πως τίποτε άλλο δεν έκαναν παρά να προπαρασκευάσουν τὰ συζητητικά και όμιλιτικά τάγματα των σωκρατιών σχολών. Ύπάρχει σ' αυτό έπάνω, όπως είπα,

ἓνα χάσμα, μία ρήξις εἰς τὴν ἐξέλιξιν· κάποια μεγάλη καταστροφή συνέβη ἀφρευκτα καὶ τὸ μονόκριβο ἄγαλμα ποῦ ἀπ' αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ γνωρίσουμε τὴν ἔννοια καὶ τὸν σκοπὸ τῆς μεγάλης ἐκείνης προπαρασκευῆς ἐθραύσθη ἢ δὲν πέτυχε: ὅ,τι ὅμως πραγματικῶς καὶ ἂν συνέβη ἀπόμεινε γιὰ πάντα μυστικὸ τοῦ ἀ τ ε λ ι ε.

Ἐκεῖνο ποῦ ἔπαθαν οἱ Ἕλληνες, ὅτι ἀγλαῶν κάθε μεγάλου φιλόσοφου μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἦτο κάτοχος τῆς ἀπολύτου ἀλήθειας κατάντησε τύραννος τόσῳ ποῦ ἡ ἱστορία τοῦ πνεύματος στοὺς Ἕλληνας κι' αὐτὴ ἐπίσης ἐξαναφόρεσε τὸν χαρακτῆρα ἐκείνον τὸν βίαιο, τὸν βιαστικὸ καὶ τυχοδιωκτικὸ ποῦ δεῖχνει ἡ πολιτικὴ τους ἱστορία, τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν συμβάντων δὲν εἶχε μὲ τοῦτο μόνον ἐξαντληθῆ: παρήχθησαν ἀκόμη πολλὰ φαινόμενα ἀνάλογα ἕως τῆς πρὸ πρόσφατες ἐποχῆς, ἂν καὶ πάντα πρὸ σπάνια, καὶ στίς ἡμέρας μας δύσκολα μὲ τὴν ἀπλότητα τῆς συνειδήσεως τῶν ἐλλήνων φιλοσόφων. Γιατί σὲ ὅλα ἡ ἀντίθετη θεωρία καὶ ὁ σκεπτικισμὸς μιᾶνε στίς ἡμέρας μας παρὰ πολὺ δυνατὰ, παρὰ πολὺ μεγαλόφωνα. Ἡ περίοδος τῶν τυράννων τοῦ πνεύματος πέρασε. Εἰς τῆς σφαῖρας τῆς ἀνωτέρας παιδείας ἐξάπαντος πρέπει νὰ ὑπῆρχε, εἶνε ἀλήθεια, μία κυριαρχία—ἀλλ' αὐτὴ ἡ κυριαρχία εἶνε στὸ ἐξῆς στὰ χέρια τῆς ὀ λ ι γ α ρ χ ι α ς τ ο ῦ π ν ε ὑ μ α τ ο ς. Σχηματίζει ἐναντίῳ σὲ κάθε γεωγραφικὸ καὶ πολιτικὸ χωρισμὸ ἀλληλέγγυον ἑταιρείαν ποῦ τὰ μέλη τῆς γ ν ω ρ ί ζ ο ν τ α ι καὶ ἀ ν α γ ν ω ρ ί ζ ο ν τ α ι, ὑποασπόμενοι εὐμενεῖς ἢ δυσμενεῖς κρίσεις κατορθώσων νὰ θέσουν εἰς κυκλοφορίαν ἢ κοινὴ γνώμη καὶ οἱ δημοσιογράφοι, οἱ ὅποιοι ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ πλήθους. Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ, ἡ ὅποια ἄλλοτε ἐδημιουργοῦσε χωρισμὸν καὶ ἐχθρότητα, σήμερον συνειθίζει νὰ ἐνώνη: Γιατί πῶς ἀλλῶς τὰ άτομα θὰ ἔμπορούσαν νὰ γείνου κύρια ἑαυτῶν καὶ νὰ κολυμβήσουν εἰς τὴν ζωὴν ἀκολουθοῦντα δικί τους ὁρμὸν ἐναντίον σὲ ὅλα τὰ ρεύματα ἐὰν δὲν ἔβλεπαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὁμοίους τῶν νὰ ζοῦν ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὄρους καὶ δὲν τοὺς ἔδιναν τὸ χέρι στὴν πάλῃ τόσον ἐναντίον τοῦ ὀγκροκρατικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀτελοῦς νοσηρσύνης καὶ τῆς ἡμιμαθείας, ὅσῳ καὶ ἐναντίον τῶν ἀποπειρῶν διὰ νὰ ἐγκατασταθῆ μία τυραννία μὲ τὴν βοήθειαν τῆς δράσεως τοῦ πλήθους; Οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἶνε ἀναγκαῖοι οἱ μὲν πρὸς τοὺς ὀ, εὐρίσκουν εὐχαρίστησιν ἀλληλοὑποστηρίζόμενοι, ἐννοοῦν τὰ μεταξύ τους συνθήματα—ἀλλὰ μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ καθένας εἶνε ἐλεύθερος, μάχεται καὶ θριαμβεῖ εἰς τὴν τάξιν του προτιμῶν νὰ καταστραφῆ μᾶλλον παρὰ νὰ ὑποταχθῆ.

Η ΙΛΙΑΔΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗ

[Ἐκ τοῦ πρὸ ὀλίγου δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Πάλλη β'. μέρους τῆς μεταφράσεως τῆς Ἰλιάδος (στοιχεῖα Θ—Μ) παραλαμβάνομεν ἐκ τοῦ στοιχείου Θ τοὺς κάτωθι στίχους].

Θ

Κι' ἡ κροκοστόλιστῃ ἢ Ἀγβὴ φωτοῖσε κάθε στράτα,
κι' ἐκραξε τῶν θεῶν βουλὴ ὁ βροντορήχτης Δίας
ψηλὰ ψηλὰ σ' τὸν Ἑλύμπο μὲ τίς πολλὰς ραχοῦλες
Κι' ἔλεγε ἀφτὸς, κι' ὄλοι οἱ θεοὶ προσεχτικὰ ἀγρικουσαν·
« Ἀκοῦστέ με, ὄλες οἱ θεῆς, κι' ὄλοι οἱ θεοὶ, ν' ἀκοῦστε,
»γιὰ νὰ σᾶς πῶ ὄσα μου ἡ καρδιὰ μου θέλει μὲς σ' τὰ στήθια·
»ἀφτὸν κανεῖς τὸ λόγο μου ἄς μὴ ζητάει ν' ἀλλάξει,
»μῆτε θεὸς μῆτε θεὰ, μόνε ὄλοι ναὶ νὰ πεῖτε,
»γιὰ νὰ τελιώνει ἀφτὴ ἡ δουλιὰ, ποῦ θέλω, χέρι χέρι.
« Ὅπιο σας νιώσω χώρια μας πῶς μελετάει σ' τὸν κάμπο.
»νὰ τρέξει καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ἢ Τρῶες νὰ βοηθήσει,
»πίσω σ' τὸν Ἑλύμπο ἄσκημα θὰ ῥθει κεραβνωμένος·
»ἢ θὰν τὸν ρήξω ἀρπώντάς τον μακριὰ σ' τὸν ἀραχνιάρη
»τὸν Τάρταρο, ὄθε ἢ πρὸ βαθιὰ κάτου ἀπ' τὴ γῆ ναι τροῦπα,
»ὄπου ναι χάλκινη μπασιὰ καὶ σιδερένιες πόρτες,
»τόσο ἀπ' τὸν Ἄδην πρὸ βαθιὰ ὄσο κι' ἢ Γῆς ἀπ' τ' ἄστρα·
»τότες θὰ δεῖ πόσο ἔμαι ἐγὼ πρὸ δυνατός σας ὄλων.
»Εἶδ' ἔλα, κάντε δοκιμὴ, νὰ φωτιστεῖτε ἐδῶ ὄλοι·
»χρυσὴ τριχιά ἀπ' τὸν οὐρανὸ κρεμάστε καὶ πιαστεῖτε
»ὄλοι οἱ θεοὶ κι' οἱ θεαίνες, μὰ δὲ θὰ κατορθώστε
»νὰν τὸν τραβῆξτ' ἐσεῖς σ' τὴ γῆς ἀπ' τοῦ οὐρανοῦ· ὄ θόλο
»τὸ Δία, ὄλόπρωτο ὄριστὴ, μῆτ' ὄσο κι' ἄ μου δρῶστε.
» Ὅμως νὰ σύρω ἂν ἦθελα κι' ἐγὼ μὲ τὴν καρδιὰ μου,
»ὄλους σας μὲ γιάλο καὶ γῆς θὰ σᾶς τραβοῦσα ἀντάμα.
»Θὰ ὄδενά τότες τὴν τριχιά τριγύρω σ' τοῦ Ἑλύμπου
»μιὰν ἄκρη, κι' ὄλα θὰ ἔμεναν τὰ πάντα σ' τὸν ἀγέρα.
» Τόσο ὄλους τοὺς θεοὺς, νικῶ, ὄλους τοὺς ἀνθρώπους »
Εἶπε, καὶ ζέβει τὰ γοργὰ χαλκόποδ' ἄλογά του

σ' τ' ἀμάξι, ποῦ 'τανε χρυσὸς μὲ χῆτες τριχωμένα.
 Κι' ἀτός του χρυσοπλίστηκε, καὶ τὸ χρυσώριό πῆρε
 καλοφτιασμένον καμοτσὶ, καὶ ἀνέβηκε σ' τ' ἀμάξι.
 Κι' ἔπειτα ἐβάρεσε νὰ πᾶν· καὶ πρόθυμα πετοῦσαν
 Τὰ ζῶα ἀνάμεσα τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ μὲ τ' ἀστρα.
 Κι' ἔτσι ἦρθε σ' τὴ μυριόπληγη, κυνηγοδόσκητη Ἴδα,
 σ' τὸ Ξέγναντο, ποῦ 'χε κλησιά, βωμὸ μοσκαχτισμένο·
 ἐκεῖ τὰ ζῶα ξέζεψε ἀπὸ τὸ πανώριό ἀμάξι
 καὶ τὰ 'δεσε, καὶ μὲ πυκνὸ τὰ σκέπασε σκοτάδι.

Κι' ἔκατσε ὁ ἴδιος σ' τὴν κορφή δοξοκαμαρωμένος,
 καὶ μιὰ τὴν Τροία κοίταζε μιὰ τὸ καραβοστάσι.

Καὶ κάτω τότες ἔπαιρναν οἱ Δαναοὶ νὰ φᾶνε
 σ' τὸ πόδι· κι' ἅμα ἀπόφαγαν, φοροῦσαν τ' ἄρματά τους.
 Κι' ἀντίκρου πάλε ὀπλίζονταν μέσ' τὸ καστρὶ κι' οἱ Τρῶες·
 πιδό λίγοι, κι' ἔτσι ὅμως νὰ πᾶν σ' τὴ μάχη λαχταροῦσαν
 σφιχτὴ ἀπ' ἀνάγκη, μὴ χαθοῦν τὰ τέρια, τὰ παιδιὰ τους.
 Κι' ὄλες οἱ πόρτες ἀνοίξαν, κι' ὄλοι—πεζοῦρα, ἀμάξια—
 χύθηκαν ὄξω, καὶ βουὴ σπκώθηκε μεγάλη.

Καὶ σὰ ζυγώσανε οἱ στρατοὶ μὲ τ' ἄρματα σ' τὰ χέρια,
 σμίγουν τομάρια καὶ σπαθιά, καὶ σμίγουν παλικάρια
 χαλκοπλισμένα, καὶ κοντὰ κοντὰ οἱ ἀφαλωμένες
 εἴτανε ἀσπίδες, κι' ἀναψε μιὰ ταραχὴ μεγάλη.
 Καὶ κλάμα ἀκοῦς καὶ παίνεμα ἀνάμα ἀντρῶν ποῦ σφάζουν
 καὶ σφάζονται, κι' ἡ γῆς παντοῦ σ' τὸ αἷμας κολυμποῦσε.

Κι' ὅσο βαστοῦσε ἀκόμη ἀβγὴ καὶ προχωροῦσε ἡ μέρα,
 ἔβρισκαν κι' ἀπ' τοὺς διὸ οἱ ρηξὲς καὶ ἰσόπεφτε τ' ἀσκέρι·
 μὰ ὅταν ὁ ἥλιος ἄγγιζε τὰ μεσουράνια ἀπάνου,
 πιδό τότε ὁ Δίας τέντωνε τὴ χρυσοζυγαριά του,
 καὶ βάζοντάς της μοῖρες διὸ σκοταδεροῦ θανάτου—
 τῶν ἀντριωμένων Ἀχαιῶν, τῶν ἀλογάδων Τρῶων—
 ζιάζει, ἀπ' τὴ μέση πιάνοντας· κ' ἐφτὺς τῶν Ἀχαιῶν
 γέρνει τὸ μάθρο ριζικό. Κι' ὁ ἴδιος ἀπ' τὴν Ἴδα
 μπουμπούνιζε ἄγρια, κι' ἀστραπὴ σφεντόνισε ἀναμένη
 μέσ' σ' τὸ στρατὸ τῶν Ἀχαιῶν κι' ἐκεῖνοι σὰν τὴν εἶδαν,
 σάστισαν ὄλοι, καὶ χλωμὴ τοὺς ἔκοψε τρομάρα.